

3 ПЛЕЯДИ СЛАВЕТНИХ *Живопис*

Ілюстрована
енциклопедія

Ілюстрована енциклопедія для дітей

З ПЛЕЯДИ СЛАВЕТНИХ

Живопис

Харків
«Septima»
2013

УДК 82-1 (031)
ББК 83-5Я2
В 36

Серія «Я пізнаю світ»

Верховень В. М.
В 36 **З плеяди славетних. Живопис.** Ілюстрована енциклопедія для дітей. — Харків: ТОВ «Septima», 2013. — 64 ст., іл.

ISBN 978-966-459-451-3

Про життєвий і творчий шлях найвідоміших художників, які прославили людство і свою епоху, ви дізнаєтеся, перегорнувши сторінки цього видання. Перед вами постануть різні художні школи, самобутні стилі й манери малювання, глибокий, багатобарвний і сповнений великих почуттів світ неперевершених майстрів пензля та олівця, чиї твори стали надбанням нинішніх і майбутніх поколінь.

Книга багато ілюстрована, і ви зможете простежити розвиток живопису від епохи Відродження, чийм найяскравішим представником був Леонардо да Вінчі, до сучасного напрямку в цьому виді мистецтва — сюрреалізму, з яким тісно пов'язана творчість Сальвадора Далі.

Книга розрахована на учнів шкіл і коледжів, а також на всіх, хто цікавиться живописом та його безсмертними творами.

ISBN 978-966-459-451-3

© Упорядник
Верховень В. М., 2013
© Видавництво ТОВ «Septima»
Макет, 2013

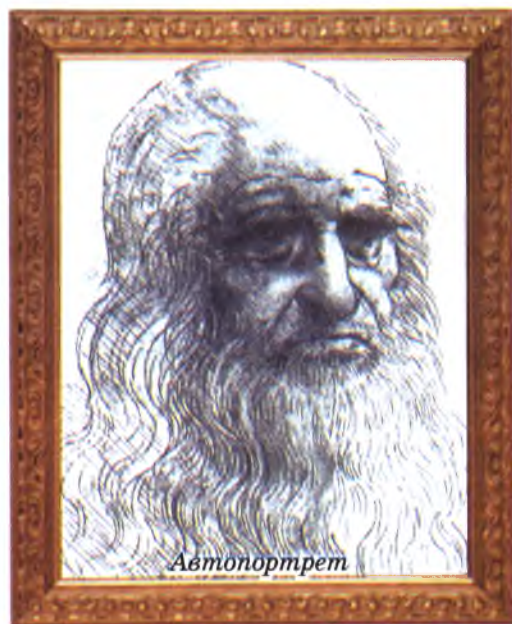
Леонардо да Вінчі

Геніальний художник і великий учений, скульптор, архітектор, інженер, винахідник, музикант і філософ... Здається, немає жодної галузі в науці, техніці і мистецтві, де б він не досяг успіху і не показав себе справжнім генієм. Найбільша людина епохи Відродження — Леонардо да Вінчі.

15 квітня 1452 року неподалік від Флоренції народився хлопчик, якого назвали Леонардо. Його батько був далеко не бідною людиною і мав власну нотаріальну контору. За довге і плідне життя батько Леонардо був офіційно

одружений чотири рази і доводився батьком двом дочкам і десяткові синів. Однак Леонардо народився поза шлюбом, і про його матір мало що відомо. Найчастіше біографи згадують молоду селянку Катерину... Леонардо виховувався разом із законними дітьми свого батька і був визнаний ним, але до чотирьох років разом з матір'ю жив у селі Анхіано. Потім батько забрав його в свою родину і дав хлопцеві можливість учитися, як і іншим дітям. Леонардо швидко навчився читати, писати, добре засвоїв латину і математику.

Зі свого маєтку батько Леонардо переїхав до Флоренції у віці тридцяти років, щоб відкрити там свою справу. Він узяв із собою Леонардо, але за законами того часу для бастард (незаконнонароджених) були закриті шляхи для

1452-1519

У 1993 році на честь століття Лувру образ Мони Лізи був викарбуваний у металі — Джоконда стала пам'ятною монетою.

«Жиневра Бенчі», 1475 р.

«Хрещення Христа»

Він віртуозно грав на лірі. Коли в суді Мілана розглядалася справа Леонардо, він фігурував там саме як музикант, а не як художник або винахідник.

навчання на лікаря чи юриста, а тому П'єро да Вінчі віддав сина навчатися на художника.

Батько віддав Леонардо в хороші руки. Андреа дель Верроккйо був одним з кращих художників школи живопису Тоскани. Він займався не тільки живописом і скульптурою, а й ювелірними роботами, литтям бронзи, а також вважався неперевершеним організатором свят. З 1467-го по 1472 рік Леонардо проходив навчання, і художній талант його був визнаний і публікою Флоренції, і самим учителем. Для художника це було видатним досягненням — визнання у двадцять років.

Коли Верроккйо отримав велике замовлення — картина «Хрещення Христа», як і будь-який великий художник, він випишував лише центральну фігуру і розробляв загальний план картини, а другорядні деталі писали його учні. Тут Леонардо і порушив традиції живопису — застосував нові для того часу олійні фарби. Оскільки інші використовували темперні фарби (вода, яєчний жовток, трохи виноградного оцту і кольорові пігменти), то на тлі тьмяних робіт інших учнів ангел, намальований Леонардо, воістину засяяв, ніби святий.

Але Леонардо працював не лише олійними фарбами. Він опанував

багато технік нанесення малюнків, включаючи срібний олівець, олівець італійський, малюнки пером. У 1472 році учнівство Леонардо закінчується з прийняттям його до гільдії живописців Святого Луки. Але він залишається в домі вчителя і допомагає йому в усіх справах — не як старший підмайстер, а як рівний рівному.

Лише через чотири роки Леонардо відкриває власну майстерню, але довго пропрацювати спокійно йому не дали — до офіційних органів надходить донос, у якому художника звинувачують у содомії (аморальному, розпусному житті), і його арештовують. Однак у дізнавачів не було фактів, що підтверджували б звинувачення Леонардо і трьох його друзів у злочині, за який у Флоренції карали спаленням біля ганебного стовпа. Хоча історики вважають, що м'який вирок суду був пов'язаний з тим, що серед обвинувачуваних виявився спадкоємець одного з поважних вельмож міста.

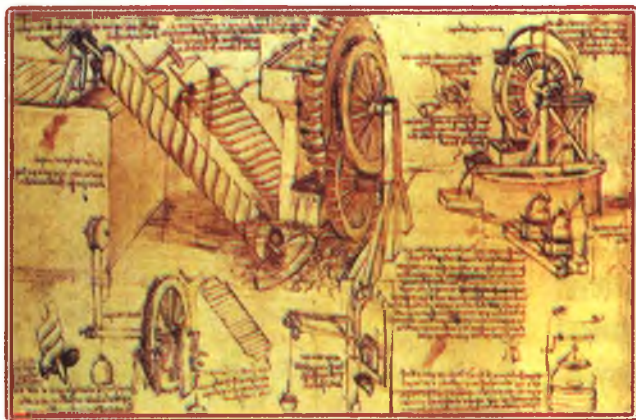
Незважаючи на практично скасоване звинувачення в содомії, на репутації Леонардо залишається пляма, яка далеко не красить його. Особливо незлюбили молодого художника манірні й безапеляційні правителі Флоренції — Медичі. Леонардо вже подумував про переїзд до іншого місця, коли йому майже казково пощастило — він отримав запрошення до двору міланського герцога Людовіко Сфорца розпорядником придворних урочистостей. Характер у герцога навіть для тих часів був далеко не

«Богородиця, Дитячко Ісуса і Св. Анна»,
1508 р.

«Жіноча голова», 1508 р.

*«Пристрої для підйому води»,
Леонардо да Вінчі, 1480 р.*

*Годинниковий механізм,
Леонардо да Вінчі,
1495–1496 рр.*

мед — він відзначався деспотичною вдачею і не був у пошані серед італійців. Саме Леонардо зробив свята герцога знаменитими не тільки на всю Італію, а й відомими в Європі, — оригінальні маски, яскраві костюми чергувалися з механічними чудесами і навіть музичними водограями. При цьому людина, яка прославила герцога, одержував за свою роботу грошей куди менше, ніж придворний блазень. Мало того — на Леонардо звалили роботи з гідротехнічного забезпечення замку, обов'язки архітектора та військового інженера. Але й за такого щільного графіка Леонардо встигав працювати для душі одночасно в кількох напрямках техніки і науки.

Винаходи не хвилювали герцога Сфорца, і зрозуміло, що Леонардо отримував гроші лише за те, що подобалося герцогові та звеличувало його.

У період з 1489 по 1490 рік Леонардо да Вінчі до весілля Джан Галеаццо Сфорца розписує внутрішні приміщення Кастелло Сфорцеско, а між 1490 і 1494 роками з'являється вражаюча «Мадонна в гроті», яка буквально гіпнотизувала глядачів.

У 1496 році, коли в Міланське герцогство вторглися війська французького короля Людовіка XII, Леонардо змушений був покинути місто. Він переїжджає до Мантуї, потім поселяється у Венеції, а в

*«Мадонна в гроті»,
1490–1494 рр.*

1503 році повертається до Флоренції, де разом з Мікеланджело працює над розписом Зали Великої Ради в Палаццо Синьйорії.

Нашим сучасникам Леонардо в першу чергу відомий як художник. Проте сам да Вінчі в різні періоди свого життя вважав себе насамперед інженером або вченим. Він віддавав образотворчому мистецтву не дуже багато часу і працював досить повільно. Тому художня спадщина Леонардо загалом не велика, а деякі з його робіт втрачено або дуже пошкоджено. Проте його внесок у світову художню культуру виключно важливий навіть на тлі тієї когорти геніїв, яку дало Італійське Відродження. Завдяки його роботам мистецтво живопису перейшло на якісно новий етап свого розвитку. А деякі його роботи, зокрема й картина «Мона Ліза», стали об'єктом усесвітнього поклоніння.

З 1506 по 1512 рік Леонардо знову живе в Мілані, де править герцог Максиміліан Сфорца. Близько 1509 року він розпочав роботу над ще одним шедевром — «Мадонною Літта», який було закінчено аж у 1513 році, коли да Вінчі разом з учнями переїхав до Рима. Там він займався не тільки живописом, а й математикою, механікою, природничими науками.

«Битва в Анджарії». Настінний розпис.
Копія Рубенса з фрески Леонардо да
Вінчі. 1503–1505 рр.

«Мона Ліза», 1513–1517 рр.

ЧИТАЙ У ДЗЕРКАЛІ!

Леонардо був лівшею. У своїх знаменитих щоденниках він писав справа наліво у дзеркальному відображенні. Багато хто думає, що таким чином він хотів зробити таємними свої дослідження. Можливо, так воно і є. За іншою версією, дзеркальний почерк був його індивідуальною особливістю». Хоча листи та деякі рукописи да Вінчі написані в традиційній манері.

«Мадонна Літта»

Фреска «Тайна вечеря»

ВЕГЕТАРІАНЕЦЬ ЗА ПЕРЕКОНАННЯМ

Леонардо да Вінчі був вегетаріанцем. Йому належать слова «Якщо людина прагне до свободи, чому вона птахів і звірів тримає в клітках?.. Людина воістину цар звірів, адже вона жорстоко винищує їх. Ми живемо, убиваючи інших. Ми ходячі кладовища! Ще в ранньому віці я відмовився від м'яса».

У 1516 році Леонардо да Вінчі дістав запрошення від французького короля Франциска I на посаду придворного художника, інженера, архітектора та механіка. У травні 1513 року Леонардо переїжджає до замку Кло-Люсе поблизу королівської резиденції Амбуаз. Там він і жив до кінця свого життя.

У Франції Леонардо майже не малював. У майстра оніміла права рука, і він насилу пересувався без сторонньої допомоги. Третій рік життя в Амбуазі 67-річний Леонардо провів у ліжку. 23 квітня 1519 року він залишив заповіт, а 2 травня помер в оточенні учнів і своїх шедеврів у Кло-Люсе. За словами Вазарі, автора першої історії італійського мистецтва «Життєписи славетних малярів, скульпторів і архітекторів», да Вінчі помер на руках короля Франциска I, свого близького друга. Ця малодостовірна, але поширена у Франції легенда знайшла відображення в полотнах Енґра, Ангеліки Кауфман та багатьох інших живописців. Леонардо да Вінчі був похований у замку Амбуаз.

На могильній плиті було вибито напис: «У стінах цього монастиря покоїться прах Леонардо да Вінчі, найбільшого художника, інженера і архітектора Французького королівства».

Рафаель

Визначний художник епохи Ренесансу, італійський маляр та архітектор Рафаель (справжнє ім'я Рафаелло Санті) народився 6 квітня 1483 року в родині придворного поета і живописця урбінських герцогів Джованні Санті. Сім'я Рафаеля не могла похвалитися давністю роду — його предки походили з невеликого містечка Кольбордоло поблизу Урбіно і були дрібними торговцями.

Джованні Санті був першим учителем Рафаеля, і він зміг прищепити хлопчикові смак до прекрасного, познайомити його зі світом сучасного мистецтва. Завдяки батьковим зв'язкам, Рафаель зблизився із сином Федеріго да Монтефельтро — Гвідобальдо. Протягом усього життя він мав дружню підтримку і заступництво його дружини — Єлизавети Гонзаго.

У 1491 році Рафаель утратив матір, а через три роки, у 1494 році, помер батько. Одинадцятилітній хлопчик залишився сиротою під опікою дядька Бартоломео, який не так піклувався про долю племінника, як нескінченно судився з мачухою Рафаеля Бернардиною. Судячи з листування Рафаеля, душевне тепло і родинну близькість він знаходив у спілкуванні з іншим своїм дядьком,

Автопортрет

1483-1520

«ТУТ ЛЕЖИТЬ РАФАЕЛЬ...»

На саркофазі художника в Пантеоні його друг і покровитель кардинал Бембо залишив такі слова:

«Тут лежить Рафаель, за життя якого мати всього суцього — Природа — боялась бути переможеною, а після його смерті їй здавалося, що й вона помирає разом з ним».

«Святий Себастьян». Бергамо,
Академія Каррара, 1501–1502 рр.

представника умбрійської школи. Ранній період творчості Рафаеля справедливо називають «перуджінівським» і відзначають велику залежність молодого художника від учителя.

Десь між 1503 і 1504 роками на замовлення родини Альбіццині Рафаель написав для церкви Сан Франческо в невеликому містечку Чітта ді Кастелло вівтарний образ «Заручення Діви Марії» — твір, який гідно завершив ранній період його творчості.

«Заручення Діви Марії». Мілан,
Пінакоттека ді Брера, 1504 р.

материним братом, Сімоном Чіарла.

Після батькової смерті, приблизно протягом п'яти років, хлопчик учився в майстерні придворного живописця урбінських герцогів Тімотео Віті. Сприйнятливий, чутливий до зовнішніх впливів Рафаель перший час жадібно вбирав усі художні враження, не останнє місце серед яких посідали роботи його вчителів.

У 1500 році Рафаель прибув до Перуджі, де вступив до майстерні Перуджіно, у ті роки провідного

У 1503 році Перуджіно перебрався зі своєю майстернею до Флоренції, куди слідом за ним восени 1504 року приїхав Рафаель. Тут Рафаель шукає нових творчих вражень для подальшого розвитку свого мистецтва. Рамки умбрійської школи стали для нього затісні.

У Флоренцію Рафаель приїхав з рекомендаційним листом сестри урбінського герцога Гвідобальдо до гонфалон'єра Флорентійської республіки П'єтро Содеріні. Але підтримки у нього не знайшов і спочатку скромно спілкувався з тими, хто був близький до

Перуджіно. Завдяки Перуджіно Рафаель зблизився з архітектором і будівельником Баччо д'Аньоло, у майстерні якого збиралися живописці, скульптори та архітектори Флоренції. Тут він познайомився зі своїм майбутнім покровителем Таддео Таддеї.

«Мадонна Коннестабіле». 1504 р.

За чотири роки перебування у Флоренції Рафаель створив знамениті картини мадонн. Цикл неповторних за своєю красою, духовним багатством і якимсь особливим ліризмом мадонн починається з «Мадонни Коннестабіле», у якій уся чарівливість юності, дівочий тендітний образ Марії, чистота спогадів дитячих років художника, проведених в Урбіно. Далі — «Мадонна в зелені», у якій відчувається вплив Леонардо, але вже звучить ясна рафаелівська пластика. Велична й задумлива «Мадонна дель Грандука» і «Мадонна з безбородим Йосифом» — обидві створені близько 1505 року, і, нарешті, приголомшуюча своєю лагідною, проясненою гармонією, щастям «Мадонна зі щигликом». Замість звичних канонів ілюстрацій до біблійних сюжетів Рафаель пропонує глядачеві світ реальний, натхненний своїми спостереженнями, повний світла і добра.

«Мадонна в зелені. Марія з немовлям та Іоанном Хрестителем». 1504 р.

У 1507 році Рафаель пише картину «Прекрасна садівниця». Теми материнства, жіночності, ідеалу краси зливаються в цій картині, написаній напередодні від'їзду до Рима. Рафаель ніби остаточно знаходить своє вирішення біблійних тем, воно наповнене розкутим реальним

«Мадонна зі щигликом». Флоренція, Уффіці, 1506 р.

«Афінська школа»,
Станца делла Сеньятура

«Зустріч папи Лева I Великого з Атилою»,
Станца д'Еліодоро

«Пожежа в Борго»,
Станца дель Інчендіо ді Борго

РАФАЕЛЬ-АРХІТЕКТОР

Рафаель залишив помітний слід і в італійській архітектурі. Серед його споруд — маленька церква Сан'еліджо дельї Орефічі (закладена близько 1509 року) з її строгим інтер'єром, капела Кіджі в церкві Санта Марія дель Пополо (закладена близько 1512 року), інтер'єр якої дає нам приклад рідкісної навіть для епохи Відродження єдності архітектурного рішення і декору, розробленого Рафаелем, — розписів, мозаїки, скульптури, і недобудована вілла Мадама.

відчуттям повноти буття. У його сюїті мадонн раннього періоду втілені найсвітліші ідеали гуманізму італійського Ренесансу.

У 1508 році Рафаеля запрошує папа Юлій II у Рим для розпису парадних апартаментів у старому Ватиканському палаці. Після перших же проб папа дозволив Рафаелю розписати всі площини (лише на плафонах збереглися розписи інших живописців). У Станці делла Сеньятура (1509–1511) художник подав головні в його епоху сфери духовної діяльності: богослов'я («Диспут»), філософію («Афінська школа»), поезію («Парнас»), юриспруденцію («Мудрість, міра, сила»). Найпрекрасніші фрески художник створив у Станці делла Сеньятура і в Станці д'Еліодоро.

З 1511 по 1514 рік Рафаель розписує наступне приміщення — «Станцу д'Еліодоро» і, нарешті, у 1515–1517 роках — «Станцу дель Інчендіо».

Незабаром художник став провідною фігурою культурного життя Рима, організатором і виконавцем живописних та архітектурних робіт у Ватикані. Лев X, що зійшов на папський престол у 1513 році, призначив Рафаеля головним архітектором на будівництві нового собору св. Петра. Ці роки були часом створення кращих портретних робіт Рафаеля. До найвідоміших серед них належить портрет папи Юлія II. У пізніх портретах художник прагне до конкретнішої характеристики моделі. Такі портрети «Кардинал», «Лев X разом із кардиналом Джуліо Медічі та Луїджі Россі».

Близько 1515 року Рафаеля відвідали в Римі «чорні ченці» — бенедиктинці, представники далекого монастиря з глухого містечка П'яченце. Вони замовляють йому картину «Сикстинська мадонна». Рафаель уперше сам натягує на підрамник величезне полотно і без найменшої допомоги учнів пише свій шедевр. «Сикстинська мадонна» — це апофеоз його гігантської творчості і одне з найбільших світових творінь.

В останні п'ять років життя Рафаель займається архітектурою, захоплений вивченням античних споруд Рима, керує виконанням численних замовлень, над якими працюють його учні.

У 1514 році художник написав один із своїх шедеврів — портрет «Донна Велата» («Дама під покривалом»). Ніхто не знає імені

«Кардинал»

«Лев X разом із кардиналом Джуліо Медічі та Луїджі Россі»

«Сикстинська мадонна»

ЯК СПРАВЖНІ!

За молодих літ Рафаель жив у готелі. У нього не виявилось грошей, щоб оплатити рахунок. Тож коли він сказав, що їде, хазяїн запитав:

— А гроші?

— Он там, — відповів Рафаель, показавши рукою на купу золотих і срібних монет на столі. І, підхопивши свою валізу, він вийшов з готелю. Хазяїн хотів згребти гроші в кишеню, але його долоня ковзнула по столу, а гроші залишилися лежати на місці. Адже вони були... намальовані! А проте були як справжні.

Якось один з мешканців, побачивши цей незвичайний стіл, купив його у хазяїна готелю за суму, яка покрила всі його витрати...

жінки, написаної Рафаелем, але давня легенда стверджує, що перед нами — кохана художника, прекрасна Форнаріна. Він був закоханий у цю просту жінку і все життя змушений був приховувати свої стосунки з нею. Можливо, що риси обличчя чарівної римлянки на ім'я Форнаріна Рафаель повторив у кількох своїх роботах: у «Сикстинській мадонні», у Марії Магдалині («Св. Цецилія») і «Мадонні в кріслі».

Рафаель помер несподівано, після нетривалої хвороби, 6 квітня 1520 року — того ж дня й місяця, коли й народився, лише через 37 років. Згідно із заповітом, його поховали в Пантеоні, серед великих людей Італії.

Рафаель зробив величезний вплив на подальший розвиток італійського та європейського живопису. Разом майстрів античності його картини стали вищим зразком художньої досконалості.

«Донна Велата»

«Мадонна в кріслі»

Мікеланджело Караваджо

Видатний італійський художник, реформатор європейського живопису XVII ст., один з найбільших майстрів бароко Мікеланджело Караваджо (псевдонім Мерізі да Караваджо) народився 28 вересня 1573 року в Північній Італії.

Історія вивчення життя і творчості Караваджо важка і не проста. Майже всі факти життя художника узяті із записів його ворогів. У Караваджо не було прижиттєвого біографа, а про його молоді роки й бандитську поведінку дізналися із судових протоколів. Він ніколи не вів щоденників, не писав листів друзям чи рідним, нема жодного достовірного портретного зображення художника.

Про Караваджо можна говорити як про людину без тогочасної освіти, він художник, що навчався самотужки і поспіхом, художник, що створив себе сам.

У родині Караваджо було четверо дітей. Батько і мати померли рано, хлопця в майстерню художника влаштував один з братів. Початкове навчання здобув у Сімоне Петерцано в Мілані. Від учителя дістав певні художні навички, але незначні, бо ніколи не малював пейзажів, при-

Автопортрет

1573-1610

«Мадонна зі змією»

«Покликання апостола Матвія»

«Св. Катерина Александрійська»

Його головне новаторство — використання світлотіні. Раніше персонажі на картинах були залиті рівним світлом, як від прожекторів на сцені. А тепер вони виступали з драматичної напівтемряви. З'явилося загострення пристрастей. Це теж було вульгарно, але дуже ефектно. Усі почали його наслідувати — так з'явився «караваджизм», основна стилістична манера епохи бароко.

близно знав, як робляться фрески (їх майже немає у творчості майстра), мав недоліки в композиціях картин.

Після отримання своєї частки батьківського спадку, переїхав до Рима. Бідував, заробляв випадковими замовленнями. Влаштувався у майстерню художника Чезаре д'Арпіно помічником, де малював на його картинах фрукти і квіти.

Пощастило молодому художнику з першими серйозними меценатами. Ними були кардинал Франческо дель Монте і маркіз Вінченцо Джустініані. При дворі кардинала художник отримав житло і гроші, а також перші великі замовлення.

Очевидно, у Римі зав'язався найтрагічніший вузол проблем скандально відомого художника з колегами, вузол, що не був мирно розв'язаний протягом усього життя Караваджо.

Аби мати офіційне визнання в Римі, Караваджо розпочав клопотання про прийом у члени Академії святого Луки. Схвальні рекомендації дали художники Ораціо Джентілескі, Просперо Орсі. Але голова академії — Федеріго Цуккарі відхилив клопотання і через це Караваджо так і не став членом художньої гільдії.

Картини Караваджо для каплиці Контареллі в церкві Сан-Луїджі-

деї-Франчезі принесли художнику гучну і скандальну славу в Римі. Натовп збігався дивитися на них. Були тут і спантеличені успіхом молодого митця, серед них — сам Федеріго Цуккарі. Оглянувши твори, він оголосив, що не знайшов у картинах нічого нового, окрім впливів художника Джорджоне. Так Цуккарі, ображений успіхом Караваджо та прихильністю до нього кількох багатих замовників, укотре залучився до ворогів Караваджо, принижуючи авторитет найвідомішого на той час римського художника.

Один з перших судових позовів Караваджо був за скаргою другорядного художника Джованні Бальйоне. Караваджо та його друзі-розбишаки зробили на невдачу Бальйоне наклеп, а той ініціював судову справу. Не дивно, що він люто ненавидів талановитого майстра, став його ворогом, засудив і

«Музиканти»

«Христос в Еммаусі»

«КРИВАВИЙ» ПІДПИС

Якось Караваджо написав картину «Соломія з головою Іоанна Хрестителя», зобразивши відрубану голову на блюді як свою власну. Інший його відомий автопортрет — в образі «Хворого Вакха», що явно страждає від похмілля. Замість ставити свій автограф у правому нижньому кутку картини, як роблять усі художники, Караваджо розважався. Так, на полотні «Страта Іоанна Хрестителя» він підписався прямо в центрі, під калюжею крові, яка натекла з відрубаної голови святого, — причому надряпав своє ім'я червоним.

«Жертвоприношення Авраама»

«Юнак з кошиком фруктів»

«Лютніст»

«АРОМАТ КАРАВАДЖО»

У 2005 році в Ермітажі за знаменитою картиною «Лютніст» було представлено ароматичну скіту. Одна італійська парфумерна компанія створила 10 запахів — дев'ять окремих, кожної з квіток чи фруктів, зображених на картині, і десятий, що об'єднував їх разом. Його назвали «Ароматом Караваджо».

його поведінку, і художню манеру, яку, одначе, сам вивчав і використовував. Аби сплундрувати авторитет Караваджо у нащадків, написав ганебну біографію художника в своїй книзі. Він, зокрема, писав:

«У зв'язку з палким темпераментом Мікеланджело (Караваджо) мав славу розбишаки. То собі трохи шию не зламає, то декого доведе до смертної небезпеки. І приятелював з такими ж злодіями. Одного разу під час гри у м'яча (у 1606 році) посварився із шляхетним юнаком, Рануччо Томассоні (Томмазіні). Лайка перейшла в бійку зі зброєю. Мікеланджело зробив випад шпагою, поранив того в стегно, від кровотечі нещасний помер. А вся банда втекла з Рима».

На жаль, ця подія має документальне підтвердження.

Після скоєного вбивства, Караваджо утік до Південної Італії, де три роки змушений був поневірятися. Притулок дали знайомі, серед яких і модель його ранішніх картин Маріо Мінніті, теж художник.

«Кошик з фруктами»

Це його обличчя усміхається глядачам з картини Караваджо «Юнак з кошиком фруктів».

З важливих подій життя Караваджо цього періоду слід назвати отримання звання лицаря Мальтійського ордену у 1608 році і сварка, що породила смертельних ворогів художника серед цих лицарів. Дивно, що нещастя та поневіряння цих літ не позначилися на творах художника, а натхнення і творча інтенсивність, з якою працює художник, просто вражають.

Це підтверджує і книга Бальйоне:

«...Караваджо посварився з якимось законником, смертельно образив того і потрапив у в'язницю, з якої втік і перебрався на Сицилію, де створив кілька картин у Палермо. Рятуючи своє життя, Мікеланджело повернувся до Неаполя, де його наздогнали ли-

«Мучеництво св. Петра»

НЕСВІЖІ ФРУКТИ, НЕМИТІ НОГИ...

Караваджо мав шалену популярність і вважався головним художником свого часу. За один ескіз йому платили більше, ніж за велику картину з кількома фігурами на повний зріст, написану будь-ким з його колеґ. Проте естети крутили носом: ах, він вульгарний, пише не шляхетних аристократів, а простих селяків, і навіть фрукти на його натюрмортах — пожухлі і вражені грибок! Але саме в цьому полягала його сила, його енерґія: Караваджо не боявся сцен насильства і крові, святих малював з немитими ногами й бородавками, а для Марії Магдалини йому позувала... повія!

«Поцілунок Іуди»

«Покладення в труну»

царі й понівечили йому обличчя до невпізнання. Доведений помстою до відчаю, той, зібравши своє бідне майно, перебрався на човник, аби морем дістатися Рима в надії на прощення папи римського Павла V. Про це обіцяв клопотати кардинал Гонзаґа. На березі Караваджо помилково заарештували і потягли до в'язниці. Через дві доби звільнили, але злодії тим часом украли його човник з майном... Художник дістався селища, де захворів на лихоманку. Тут, безпорадний і позбавлений будь-якої допомоги, він по-зłodійськи й помер, як і жив».

Могила Караваджо не збереглася. З архівних записів відомо, що Караваджо поховали на цвинтарі маленької церкви Сан Себастьян.

У 1950-ті роки церкву зруйнували, аби збільшити вулицю і забудову міста у цей бік. Цвинтар ліквідували, кості померлих викопали і перенесли до просторого склепу. Так зникло поховання художника.

Сьогодні ціна на картини Караваджо, якби вони раптом опинилися на аукціонах, була б близька до позначки у сто мільйонів доларів. Коли в 2010 році в Римі проходила його ювілейна виставка, присвячена 400-літтю з дня смерті художника, до експозиції якої увійшли, зокрема, полотна «Вакх», «Давид і Голіаф», «Музиканти», «Лютніст», «Переможець Амур» та інші шедеври з найбільших зібрань світу, в останні тижні її роботу продовжили до ночі — так багато було відвідувачів!

«Свята родина»

Рембрандт

Славетний голландський художник Рембрандт (повне ім'я — Рембрандт Гарменс ван Рейн) народився 15 липня 1606 року в Лейдені. Його батько був мірошником, певно, досить багатим, щоб дати синові гарну освіту і влаштувати його в 1620 році до Лейденського університету.

Але Рембрандт провчився недовго — вирішив стати художником. Три роки він працює підмайстром в одного лейденського художника, а потім півроку вчиться живопису в Пітера Ластмана в Амстердамі. Ластман, умілий майстер, що навчався в Італії, познайомив Рембрандта з ефектом світлотіні, що застосовується для передачі об'ємності й розкриття драматизму дії. Цей прийом стане головним у творчості художника.

Подальші роки Рембрандт працює в Лейдені, здобувши репутацію майстра біблійних і міфологічних сцен. У 1631-му чи на початку 1632 року переїздить до Амстердама, де відразу здобуває популярність, написавши «Урок анатомії лікаря Тюльпа». Він живе у торговця картинами Хендріка ван Ейленбюрха, який підтримує його, влаштовує замовлення на портрети, що створює молодому художникові

Автопортрет

1606-1669

Гравюри Рембрандта мали великий попит серед знавців і розкупувалися нарозхват. Навіть за межами Голландії він мав таку славу, що деякі продавці картин і естампів підроблювали його підпис на творах інших, менш відомих художників.

«Автопортрет із Саскією на колінах»

«Урок анатомії лікаря Тюльпа»

репутацію модного успішного майстра.

У 1634 році Рембрандт вдало одружився з племінницею Хендріка Саскією, а до 1639 року разом з дружиною придбав у столиці чудовий будинок. Він має великий успіх у замовників, це час його особистого благополуччя. У знаменитому шедеврї цього періоду — «Автопортреті із Саскією на колінах» Рембрандт зобразив себе з молодою дружиною за святковим столом. Ніжні переливи золотистих тонів, потоки світла, що пронизують картину, передають радісний настрій молодого й успішного художника та його дружини, сповнених надій і мрій.

Але — троє його дітей померли в дитинстві, і лише сина Тітуса не спіткала ця доля. А в 1642 році померла Саскія. Проте, саме в цю пору Рембрандт пише найзнаменитішу свою картину «Нічний дозор» і досягає вершини слави. У «Нічному дозорі» Рембрант по-новому

«Нічний дозор», 1642 р.

вирішує традиційний для голландського мистецтва жанр групового портрета. Це — ніби реальна сцена на вулиці. Рембрандт відмовився від звичного на той час статичного розташування всіх учасників, створивши сцену, повну руху. Контрасти світла й тіні, емоційність живопису передають схвильованість події. Картина набуває історичного характеру, розповідаючи про мужніх

людей, готових із зброєю в руках відстояти свободу й національну незалежність своєї батьківщини.

З роками поглиблюється реалістична майстерність Рембрандта. Він відмовляється від зайвих подробиць і декоративних ефектів на користь більшій глибині та емоційній напруженості художнього образу. Дуже велике місце в творчості художника починає займати камерний портрет. Рембрандт розкриває духовне життя людини, що немов триває в часі й просторі. Це свого роду портрети-біографії. Такі, наприклад, «Портрет старенької», «Хендрік'є біля вікна», «Тітус за читанням», портрети друзів художника Н. Брейнінга, Я. Сікса, численні автопортрети.

Рембрандт завжди приділяв велику увагу офорту й малюнку, і незабаром став найбільшим майстром графічної техніки в Європі. Виконані ним у техніці офорту портрети й пейзажі, побутові й релігійні сцени вирізнялися новизною художніх прийомів, глибоким психологізмом образів, багатством світлотіні, виразністю й лаконізмом ліній. До нас дійшли близько двох тисяч малюнків Рембрандта. Серед них підготовчі начерки, ескізи малюнки до живописних творів, зарисовки сцен повсякденного життя і задумів, що народжувалися в його уяві.

«Портрет старенької»

«Хендрік'є біля вікна»

Рембрандт за своє життя написав більш як 400 картин (не рахуючи численних творів, що не збереглися), а також зробив 287 гравюр і тисячі малюнків.

«Тітус за читанням»

ЗАГАДКОВА «ДАНАЯ»

«Даная» виявилася найбільш загадковою картиною художника. Зробивши рентгенівські знімки полотна, вчені виявили під шаром фарби давніші варіанти композиції. Рембрандт кілька разів переписував обличчя й фігуру Данай. Йому позували його дружина Саскя і служниця Хендрік'є Стоффельс.

У травні 1985 року зловмисник облив цю картину кислотою. Рятувати картину до Санкт-Петербурга (Росія) злетілися спеціалісти з багатьох країн світу. Реставраторам вдалося повернути картину до життя. Тепер її захищає товсте скло.

А під картиною «Портрет старого з бородою» був знайдений незакінчений автопортрет самого художника! Принаймні, він дуже нагадує такий самий портрет 1633 року.

Після 1640-х років особисте життя Рембранта стає заплутаним. У 1642 році він найняв няню для Тітуса — вдову Герт'є Діркс. У 1649 році вона подала на Рембрандта до суду за порушення договору, а через рік опинилась у в'язниці, причому на утриманні художника. Була то щедрість з його боку чи, навпаки, він навмисне запроторив Герт'є за ґрати, не відомо. Можливо, до цього причетна молода служниця Хендрік'є Стоффельс, яка найнялася робітницею до Рембрандта близько 1647 року. Вона цілком могла стати причиною його розриву з Герт'є. В усякому разі, аж до смерті художника вона залишалася його економкою і коханою. З ніжністю виписане обличчя на картині «Вірсавія» і на багатьох інших не менш відомих роботах 50-х років,

«Вірсавія»

безперечно, обличчя Хендрік'є. У 1654 році Хендрік'є завагітніла. Місцева протестантська церква піддала її осуду, але незабаром молодій жінці дали спокій. У жовтні того ж року вона народила Рембрандту доньку Корнелію.

На початку 50-х років художник створює шедеври один за одним. Він уже вийшов з моди, але багаті замовники не переводилися. Та через скрутні життєві умови родина змушена перебраться на околицю Амстердама. На тлі подібних людських пристрастей і невлаштованості в кінці творчого шляху Рембрандт пише грандіозне полотно «Повернення блудного сина». Євангельську притчу про юнака, який пішов з дому, розтратив статок і жалюгідним, обірваним, приниженим повернувся до батька, художник наповнює глибоко людським змістом. Благородна ідея

«Повернення блудного сина», 1636 р.

«Повернення блудного сина», малюнок олівцем

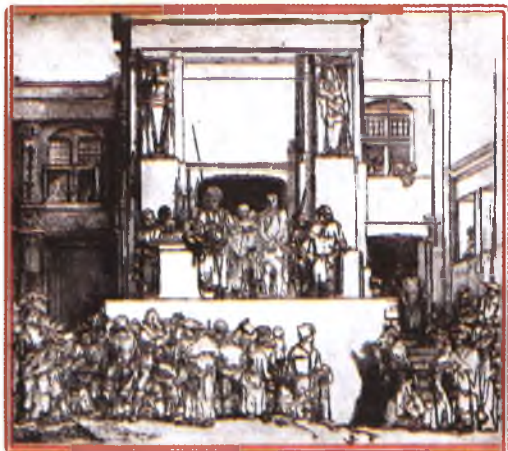
Малюнок «Брама»

НЕ ДІМ — МУЗЕЙ!

Свій будинок Рембрандт перетворив на справжній музей. Багато годин він проводив у крамничках лахмітників, на аукціонах і розпродажах, скуповуючи картини та естампи, статуї, стару зброю, китайські та індійські різьблені дрібнички, цінний фарфор і кристаль. Усі ці красиві предмети слугували дивним тлом для задуманих ним картин: вони надихали його й підтримували в ньому творчість.

Красуню-дружину Саскію художник любив наряджати в оксамит, шовк і парчу, за звичаєм того часу, обсилав діамантами і перлами, з любов'ю спостерігаючи, як виграє її чарівне, молоде обличчя від блискучого вбрання, як свіжий колір його ефектно виділяється на темному тлі вишневого оксамиту, якою матовою білизною відливає перлова нитка, вплетена в золотисте волосся. Саскія була генієм-натхненником чоловіка, його втіхою серед невдач і турбот, опорою в роботі.

«Христос, представлений народу», 1655 р.

«Вчення Христа»

ЗА СТО ГУЛЬДЕНІВ

Дивна назва гравюри «У сто гульденів» з'явилася ось як. До Рембрандта прийшов продавець картин і запропонував йому купити кілька естампів Марка Антоніо за 100 гульденів. Художникові дуже сподобалися ці гравюри; але оскільки грошей у нього не було, то він віддав торговцеві копію свого «Зцілення хворих». Той навряд чи втратив на цій операції. У 1867 році за одну з копій цієї гравюри було заплачено 27 тисяч франків.

«У 100 гульденів»

любові до людини, змушеної терпіти фізичні і душевні муки, розкрита тут у вражаючих за життєвою переконливістю образах. Обличчя старого напівсліпого батька і жест його рук виражають нескінченну доброту, а фігура сина в брудному дранти, що припав до батька, — щире і глибоке розкаяння.

У подальшому, останні роки й місяці, життя Рембрандта проходить зовні спокійно. Переживши Хендрік'є і Тітуса, він помер 4 жовтня 1669 року.

Як це часто буває в історії мистецтва, незважаючи на свій геніальний талант, Рембрандт помер у бідності і самотності, забутим, нікому не потрібним майстром. Але сьогодні можна без перебільшення сказати, що Рембрандт — один з найбільших художників в історії світового мистецтва.

Клод Моне

Відомий французький художник, один з чільних творців імпресіонізму Клод Оскар Моне народився 14 листопада 1840 року в Парижі. Але юність він провів у Гаврі, де його батько разом із шурином тримав бакалійну крамницю. Клод проводив більше часу у воді і на скелях, ніж у класі. За вдачею він був недисциплінований, і школа завжди здавалася йому в'язницею. Він розважався, розмальовуючи обкладинки зошитів і використовуючи їх для портретів своїх учителів, зроблених у досить нешанобливій, карикатурній манері. У цій забаві він незабаром досяг досконалості і в п'ятнадцять років був відомий усьому Гавру як карикатурист.

1840-1926

Одного разу Клод познайомився з пейзажистом Еженом Буденом. Власник крамниці скористався з нагоди і представив йому Моне як юнака, у якого великий талант до карикатури. «Буден відразу ж підійшов до мене, — згадував Моне, — похвалив мене своїм м'яким голосом і сказав: «Я завжди радо дивлюся на ваші малюнки; це забавно, легко, розумно. Ви талановиті — це видно з першого погляду, але, я сподіваюся, ви не зупинитесь на цьому. Все це дуже добре спершу, але скоро вам набридне карикатура. Працюйте, вчіться бачити, писати і малювати, робіть пейзажі. Море і небо, тварини, люди і дерева такі

Сьогодні містечко Живерні, де Моне жив останні роки, відвідує понад півмільйона людей щороку. Туристи з усього світу, небайдужі до прекрасного, відвідують його, щоб на власні очі побачити цей справді дива гідний куточок.

«НАЙПРЕКРАСНІШИЙ ТВІР»

Моне залишив нащадкам, крім всесвітньо відомих полотен, ще один шедевр мистецтва — свій дивовижний сад. Те, що раніше було звичайним городом біля будинку, він перетворив на свято кольору, світла і краси. Головне тут — Японський місток, обвитий гліцинією. У водоймі висаджені німфеї різних сортів, а над берегом — плакучі верби, бамбук, іриси, рододендрони і троянди. «Найпрекрасніший мій твір — мій сад», — говорив Моне.

«Каміль Піссарро»

гарні саме в тому вигляді, в якому їх створила природа, з усіма їх якостями, в їх справжньому бутті, такі, як вони є, оточені повітрям і світлом».

Клод не міг знайти кращого вчителя. Усе, що він знав, він вивчив своїми очима і серцем, довіряючись їм з непідробною наївністю. Саме робота пліч-о-пліч з цим чудовим художником, за визнанням Моне, розкрила йому очі на красу природи: «Я не забув, що ви були першим, хто навчив мене бачити і розуміти», — писав Моне Будену вже в 1892 році.

Захоплення живописом змушує молодого художника вирушити до Парижа. У перший рік свого перебування там (з травня 1859-го до середини 1860 року) Моне жадібно вбирає нові враження, яких у надміру в столиці: на виставках Салону він знайомиться з роботами К. Коро і барбізонців, недовгий час відвідує Академію Сюїсса. Тут у нього з'являються нові друзі, серед них — Каміль Піссарро.

У 1860 році Моне був призваний на військову службу в роту гірських егерів, розквартировану в Алжирі. Але через два роки він серйозно захворів, і батькам довелося внести за нього гроші, щоб звільнити сина

від військової повинності. У 1862 році Моне повертається у Париж і починає навчатися в студії Ш. Глейра. У цей час його товаришами по мистецтву стають Ренуар, Сіслей і Базиль.

Його ранні живописні роботи — «Куточок Ательє» і «Мисливські трофеї» — дозволяють говорити про безперечне коло-

«Мисливські трофеї»

«Сніданок на траві»

ристичне дарування художника, про його вміння скомпонувати картину і про захоплення ілюзіоністичними ефектами. Пізніше Клод створює кілька краєвидів «Вулиці де ла Баволь в Онфлері».

У 1865 році, коли батьки перестали допомагати Моне, він винаймає студію разом з Ренуаром і Базилем. Того ж року Моне починає роботу над композицією «Сніданок на траві», картиною великого формату — полотно більш як шість метрів завширшки. Природа і сонячне світло, що мерехтить крізь зелене листя, фокусується на білій плямі скатертини, а також прозорі голубуваті тіні тут набагато важливіші за все інше.

Дві маїрини (картини, що зображують морський краєвид) художника («Мис де ла Ев під час відпливу» і «Гирло Сени поблизу Онфлера») прийняті до Салону 1865 року і привертають увагу критиків, захисників реалізму. Доля ще раз усміхнулася художникові в 1865 році. Клод познайомився із сімнадцятирічною Камілою-Леонією Донс'є, донькою заможного буржуа. Історія їхнього кохання була покладена в основу сюжету роману Золя «Творчість». Якийсь час Моне приховує від рідних ці взаємини.

Чарівна дружина часто слугувала моделлю для художника. Її риси вгадуються в усіх чотирьох жіночих фігурах, які Моне зобразив на своїй знаменитій картині «Жінки в саду». Портрет Камілли — «Жінка в зеленій сукні» — дуже подобався Золя.

Тим часом становище Моне було критичним. Він не міг розплатитися з кредиторами і так бідував, що змушений був зішкрібати шар фарби зі своїх старих картин, щоб на тих самих полотнах малювати далі.

Батьки були згодні поселити його в будинку тітки в Сент-Адрессі, але вимагали розриву з Камілою. Не знайшовши іншого виходу, Моне їде, тимчасово залишаючи дружину, у якої незабаром мала народитися дитина, майже без засобів до існування. Він працює над морськими пейзажами, а потім повертається до Парижа, де всю зиму тулиться в нетопленому житлі, без копійки грошей.

«Жінка в саду»

ЧИЙ «СНІДАНОК...»?

Художників Едуарда Мане і Клода Моне іноді плутають — обидва французи, жили в один час і працювали в стилі імпресіонізму. Навіть назву однієї з найвідоміших картин Мане «Сніданок на траві» Моне позичив і написав свій «Сніданок на траві».

Врешті-решт його взагалі виганяють на вулицю, і він перебирається з родиною в село. Художник був близький до самогубства. Лише несподівана допомога одного з покровителів у Гаврі дозволила йому тимчасово влаштуватися з родиною у Фекані і продовжити роботу.

Картину «Жінка в саду», на яку художник покладав надії, жорстко розкритикувало журі Салону 1867 року. Моне не раз перериває роботу, не маючи грошей, щоб купити фарби. 9 серпня 1869 року він писав своєму другу художникові Базилію: «Ренуар приносить нам з дому хліб, щоб ми не вмерли з голоду. Тиждень без хліба, без тепла у вогнищі, без світла — це жахливо».

Журі Салону нещадно відкидає всі його картини в 1869 і 1870 роках. У червні 1870 року Моне покидає Францію у зв'язку з початком франко-прусської війни. Він повернувся на батьківщину наприкінці 1871 року, побувавши в Англії і Голландії. Моне поселяється

в Аржентеї, маленькому містечку на Сені, за двадцять миль від Парижа. Два основних його мотиви в Аржентеї — вітрильні човни, що линуть річкою, і краєвиди залізничного моста через Сену.

У 1873 році Моне створює свій шедевр — пейзаж «Бульвар Капуцинів у Парижі», який по праву можна назвати одним з кращих міських пейзажів того часу. Картина немов зіткана з невеликих пастозних, вільно покладених мазків, що відтворюють враження руху по бульвару екіпажів і перехожих, легкого вітру, хмар у небі,

«Бульвар Капуцинів у Парижі»

променів сонця, легкого серпанку над усім. Освітлена сонцем ліва сторона бульвару витримана в світлих, золотистих тонах, а права, тіниста — написана в холодних, сріблито-сірих. Мазки яскравої червоної і синьої фарб звучать насичено. Композиційне вирішення картини таке, що будинки і фігури на балконі справа зрізані краями полотна, і це ніби робить глядача учасником тих подій.

Моне розробив оригінальну техніку: він використовував яскраві, чисті і сміливі дрібні чіткі мазки. Вони відображали безпосереднє сприйняття автора. Такий його пейзаж, що вважається програмним, «Враження. Сонце на сході». Ця картина і дала назву всьому руху імпресіонізму (impression — враження).

На першій виставці імпресіоністів у 1874 році крім «Враження» Моне виставляє ще одинадцять картин.

У 1876–1877 роках Моне виконав першу серію картин, що зображають вокзал Сен-Лазар за різної погоди, пізніше він напише знамениті серії із стогами сіна, двадцять картин присвячено Руанському собору.

У 1866 році, коли Моне було 76 років, праворуч від головного будинку він збудував простору студію, яка дістала назву «Студія водяних лілій». Тут художник реалізував свій останній грандіозний проект — створив панелі із зображенням водяних лілій, що утворювали 70-метрову колову панораму.

На початку 1878 року родина Моне покидає Аржентей і переїжджає жити у Ветейль, містечко на Сені. У березні у Каміли народився син Мішель-Жак. Але сили до неї вже не повернулися, і незабаром вона вмирає.

У 1881 році Моне познайомився з Алісою Ошеде, вдовою колекціонера живопису і прихильника його таланту Ернеста Ошеде. У липні 1892 року Аліса стане другою дружиною художника. Але знову Моне переживе свою дружину, яка помре в 1911 році.

З 1883 року життя і творчість Моне тісно пов'язані із селищем Живерні в Нормандії, де художник майже постійно жив до кінця свого життя в будинку з чудовим садом. Живерні було для художника джерелом натхнення. Тут з'явилися дві відомі серії картин Моне «Стоги сіна» і «Латаття».

У 1884–1901 роках Моне багато подорожував: на південь Франції, до італійської Рив'єри, у Венецію, Лондон, до Норвегії, і кожного разу привозить серії полотен, на яких майже завжди зображав поверхню води в різноманітних виглядах.

З 1883 року Моне живе в своєму будинку в Живерні. Він пише улюблені куточки саду, містки, ставки, квітники, до початку літа 1909 року Моне закінчив серію «Латаття», що складається із 48 полотен.

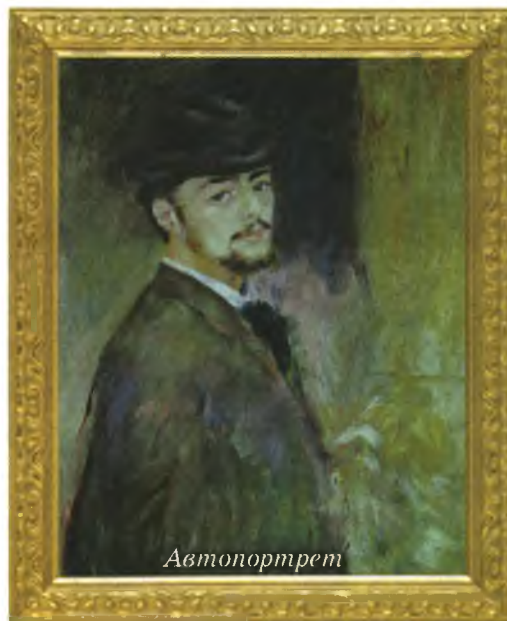
З 1908 року зір художника починає погіршуватися. У 1914 році вмирає його старший син Жан. Моне відчуває себе все більш самотнім, але продовжує працювати. Прогресуюче погіршення зору вже не дозволяє йому передавати світлові ефекти з тією ж точністю, що й раніше. Іноді, якщо полотно здається йому невдалим, розлючений Моне знищує свою роботу.

Помер художник 6 грудня 1926 року.

Огюст Ренуар

Французький художник, один з найвидатніших представників імпресіонізму П'єр Огюст Ренуар народився 25 лютого 1841 року в Ліможі. Він був передостаннім з п'ятиох дітей у сім'ї кравця Лео Ренуара та його дружини Маргеріт. У 1844 році родина Ренуарів перебралася до Парижа. У школі Огюст заслужив репутацію «життєрадісної, але серйозної» дитини. Уже тоді він виявив художні здібності й багато малює. Викладач музики Шарль Гуно, котрий згодом став знаменитим композитором, вважав, що Огюст повинен навчатися співу, і привернув його до недільних виступів у хорі церкви св. Євстафія.

У тринадцять років Ренуар почав шлях живописця на Севрській мануфактурі: «Моя робота полягала в тому, що я повинен був розписувати біле тло маленькими букетиками квітів, за які отримував по п'ять су за десяток. Якщо предмети були більші, то й букети збільшувалися. Плата зростала, правда, ненабагато; наш хазяїн вважав, що слід заощаджувати і — звичайно ж, для користі самих «художників» — не дуже

Автопортрет

1841-1919

*Аліна Шаріго,
дружина художника*

засипати їх золотом». Весь посуд призначався для Сходу. Майстер строго стежив за тим, щоб кожен виріб мав клеймо Севрського заводу. Коли я став почувати себе трохи впевненіше, то відмовився від зображення букетів і почав писати фігури, за ту

«Діана»

«Базиль перед мольбертом»

саму жебрацьку платню. Пам'ятаю, що портрет Марії Антуанетти (королеви Франції) приносив мені вісім су». Свідченням того, що його розписи подобалися, було прізвисько «Рубенс», яким його нагородили підмайстри. У цій майстерні Ренуар пропрацював чотири роки. Але нею не обмежувалось коло його інтересів: «Під час перерви я бігав до Лувру малювати з антиків».

У сімнадцять років юнак втратив заробіток. Друкований декор виявився швидшим і дешевшим за ручну роботу. Тоді Ренуар почав розписувати віяла. Потім знайшов нове місце у фабриканта, що промишляв виготовленням штор.

У 1857 році, не взявши ще жодного уроку, Ренуар написав олією портрет своєї бабусі. З 1862 року Огюст навчається в ательє Глейра. Єдиний позитивний момент короткого перебування Ренуара в майстерні — знайомство з Моне, Сислеем, Базилем, Піссарро і Сезанном.

У лісі Фонтенбло Огюст пише пейзажі шпателем, технікою, запозиченою у Курбе. Вплив Курбе відчувається і в картині «Діана». Взимку 1863 року Ренуар працював у паризькій майстерні Базиля, де написав його портрет — «Базиль перед

мольбертом». Палітра Ренуара яснішає, мазок стає рухливим і легким, він починає працювати в імпресіоністській манері.

У Шайї Огюст зустрів Ліз Трео, яка стала його улюбленою моделлю. Він пише «Ліз із парасолькою». Тоді ж був виконаний парний «Портрет подружжя Сіслей».

«Ліз із парасолькою» звернула на себе увагу критиків на Салоні 1868 року.

Наприкінці шістдесятих років Ренуар починає працювати разом з Едуардом Мане. Бажання писати модель на пленері не покидало обох художників. Воно привело їх у купальню «Гренуер» — «Жабник», де було все необхідне для створення яскравого, життєрадісного, насиченого світлом живопису — веслярі й купальники, єдність поезії повсякденного життя і поетичності самої природи.

На відміну від картин Мане, у пейзажах Ренуара завжди є людські фігури. Його барви стають все легшими і світлішими, а манера вільнішою. У цілому ж його полотна являють собою різноколірні плями з розпливчастими силуетами. На Салоні 1870 року художник виставляє «Купальницю» та «Алжирську жінку», непогано сприйняті критикою.

З початком війни з Німеччиною Ренуар, отримавши повістку, виїхав до Бордо, де був приписаний до десятого полку легкої кавалерії. Але при першій же нагоді художник повернувся до Парижа. У 1871 році він пише «Купальницю з грифоном» та «Одаліску, або Алжирську жінку».

«Портрет подружжя Сіслей»

«Алжирська жінка»

«Танцівниця»

Завдяки дружбі з Дюран-Рюелем, який придбав багато його робіт, Ренуар зміг купити велику майстерню в Парижі і з успіхом виступив у Салоні Знехтуваних у 1873 році. Наступного року він стає одним з організаторів і учасників першої виставки імпресіоністів. На цій виставці в ательє Надара було показано п'ять його картин — «Танцівниця», «Ложа», «Парижанин», «Женці», «Голова жінки».

«Тепер Ренуар почав писати маленькими прозорими мазками, покладеними один на одного, вони створювали на полотні і в сприйнятті глядача потріб-

ний тон, — відзначає М. Готьє. — Потрібна була особлива вправність, щоб відповідно до законів оптики і психології на сітківці народилося належне враження».

У 1875 році разом із Сіслеєм і Бертою Морізо він вирішив улаштувати в готелі Друо продаж з аукціону своїх творів. Найбільшу ціну — 300 франків — він отримав за картину «Пон-Неф». Двадцять полотен ледве принесли йому дві тисячі франків.

«ЖОДНОГО ДНЯ БЕЗ ПРАЦІ!»

Ренуар був дуже плідним художником: за приблизними даними він створив близько шести тисяч картин за 60 років. Ці роботи сьогодні знаходяться в багатьох музеях світу, у тому числі і в приватних колекціях. Якщо поділити кількість написаних ним шедеврів на кількість років, проведених за полотном, то вийде, що Ренуар малював у середньому по сто картин щороку, тобто по одній картині що чотири дні!

«Пон-Неф»

«Портрет мадам Шарпантьє з дітьми»

«Ложа»

У ці роки художник створює кращі свої твори: «Ложа», «Оголена», «Мулен де ла Галетт», «Сніданок веслярів», кілька чудових портретів артистки Жанни Самарі, портрет колекціонера В. Шоке.

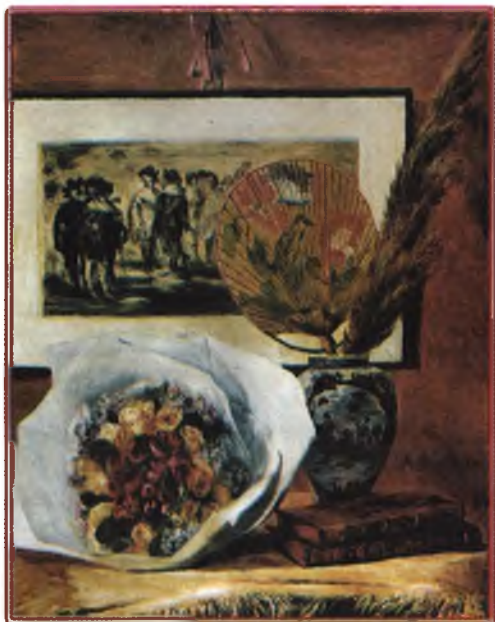
У великій картині «Сніданок веслярів» уперше з'явилася молода дівчина Аліса Шариґа, котра стала незабаром дружиною Ренуара.

У 1879 році на Салоні був виставлений «Портрет мадам Шарпантьє з дітьми». Ренуар добився успіху. Критика пише: «"Портрет мадам Шарпантьє з дітьми" — одна з найцікавіших робіт. Палітра надзвичайно різноманітна. Спостережливість художника гостра, живописна манера — вільна і стихійна».

Особливий вплив на творчість Ренуара мають подорожі. У 1879 році, а потім ще раз у 1882 році він відвідує Північну Африку, у 1880 році виїжджає до Гернсі, у 1881–1882 роках — до Італії. Ренуар стверджував, що живопису потрібно навчатися в музеях. І справді, побувавши в музеях Лондона, Голландії, Іспанії, Німеччини, художник удосконалює свою техніку.

У 1885 році у подружжя Ренуарів з'явився первісток П'єр. Пізніше у них народилося ще двоє синів — Жан і Клод.

У 1898 році Ренуар купує сільський будинок в Есуа поблизу Труа, на батьківщині дружини. Через рік перший важкий напад ревматизму змушує художника провести зиму на півдні. У 1900 році художник переселяється на південь Франції, у Кань,

«Натюрморт з букетом»

прославлений художник сідав до мольберта, влаштовувався так, щоб лівою рукою допомагати правій, і говорив:

— Е-е... ні, жодного дня без праці!..

Сюзанну Валадон так чи інакше «знає» кожен: її живописне зображення дуже часто тиражується на фарфорових вазочках і тарілочках, коробках цукерок, парфумах, у жіночих журналах тощо. Так неймовірно популярними стали дві картини знаменитого художника-імпресіоніста Огюста Ренуара із серії «Міські танці», написані в 1883 році, на яких у ролі танцюючої жінки зображена Сюзанна Валадон. Мила, вродлива, чарівна — справжній зразок французької кокетки кінця ХІХ століття...

«Танець у місті»

«Танець у Буживалі»

і живе в своєму будиночку на схилі гори Колетт. Попри артрит, він продовжує малювати, знову повертається до пейзажів, малює квіти, пробує займатися скульптурою. Манера його стає більш класичною, і разом з тим у його картинах зберігаються легкість і неповторний колорит барв.

З 1910 року Ренуар міг пересуватися тільки за допомогою милиць. У 1912 році йому відмовили руки і ноги. Але він працює пензлем, затиснутим між двома ще рухомими пальцями, — вказівним і великим. Щодня майже до дня своєї смерті

Вінсент Ван Гог

Відомий голландський художник, один із найвизначніших представників постімпресіонізму, народився 30 березня 1853 року в селі Гроот Зюндер у провінції Північний Брабант біля південного кордону Голландії. При хрещенні йому було дано ім'я Вінсент Віллем на честь його дідуся. Його батько, Теодор Ван Гог, був священником, і, крім Вінсента, у сім'ї було ще п'ятеро дітей, але тільки один з них мав для нього величезне значення — молодший брат Тео, чиє життя заплутаним і трагічним чином переплелось з життям Вінсента.

Троє дядьків Вінсента займалися торгівлею творами мистецтва. За їхнім прикладом і під їхнім впливом у 1869 році він вступив до компанії «Гупіль», що продавала картини, і працював у її відділеннях в Гаазі, Лондоні та Парижі, аж поки в 1876 році був звільнений за некомпетентність.

У 1877 році Ван Гог приїхав до Амстердама вивчати богослов'я, але, провалившись на іспиті, вступив до місіонерської школи в Брюсселі і став проповідником у Борінаже, шахтарському районі Бельгії. У цей час він почав малювати. Зиму 1880–1881 років Ван Гог провів у Брюсселі, де вивчав анатомію і перспективу. Тим часом його молодший брат Тео вступив до відділення

1853-1890

МІНЛИВОСТІ ДОЛІ

За своє життя Ван Гог продав лише одну картину («Червоні виноградники в Арлі»), а рівно через сто років на аукціоні Крісті в Нью-Йорку його «Портрет доктора Гаше» був куплений за 82,5 мільйона доларів (рекорд серед живописних творів).

компанії «Гупіль» у Парижі. Від нього Вінсент отримував не тільки скромне утримання, але також і моральну підтримку, незважаючи на їхні часті розбіжності в поглядах.

Наприкінці 1881 року після сварки з батьком Ван Гог поселився в Гаазі. Якийсь час він навчався у відомого пейзажиста Антона Мауве. Ексцентрична поведінка Ван Гога, посилювана соромливістю, відштовхнула від нього тих, хто хотів йому допомогти. Він жив

«Їдці картоплі»

«Натюрморт з люлькою і капелюхом»

«Натюрморт з книгою і Біблією»

із жінкою на ім'я Крістіна, котра походила з нижчих верств суспільства, і часто зображав її на своїх картинах. Коли вона пішла від нього, художник повернувся до батьків, які жили тоді в Нюенені. У працях цього періоду починає виявлятися своєрідність творчої манери Ван Гога. Майстер пише темними фарбами, сюжети його робіт одноманітні, у них відчувається симпатія до селян і співчуття до їх важкого життя. Перша велика картина, створена в нюененський період, — «Їдці картоплі» (1885), — зображає селян за вечерею.

Захоплюючись спочатку малюнком, Ван Гог лише в 1881 звернувся до живопису олією. Сюжети полотен цього часу пов'язані з суврою природою і побутом землеробів Брабанта, працею ткачів Нюенена. Образні за своєю мовою натюрморти із зображенням домашнього начиння і звичних предметів («Натюрморт з люлькою і капелюхом»). Глибокого філософського змісту сповнене полотно «Натюрморт з книгою і Біблією», що розповідає про пасторську діяльність

померлого батька. Нечисленні пейзажі («Алея тополь в Ньюенені») передають краєвиди Голландії з тополями і вербами край доріг, морського узбережжя. Звернення до національної традиції поєднується з цікавістю до передачі сили і гармонії кольору, розробки його контрастних поєднань, попри загальну темну гамму полотен цього періоду.

Взимку 1885–1886 років Ван Гог вирушив до Антверпена. Там він відвідував заняття в Академії мистецтв. Художник жив напівжебрацьким і напівголодним життям. У лютому 1886 року, в стані фізичного і духовного виснаження, він поїхав з Антверпена до брата в Париж. Тут Ван Гог вступив до майстерні художника-академіста Фернана Кормона, проте набагато важливішим для нього було знайомство з живописом імпресіоністів. Він зустрічався з багатьма молодими художниками, зокрема з Тулуз-Лотреком, Емілем Бернаром, Полем Гогеном, Жоржем Сера. Вони навчили його цінувати японську гравюру; її лінійний малюнок, площинність і відсутність моделювання, справили великий вплив на формування нової живописної манери Ван Гога. Ненадовго він захопився дивізіоністською технікою Сера, але строга і методична манера живопису не відповідала його темпераменту.

Полотна «Бульвар Кліши» і «Сади Монмартра» написані легкими імпресіоністськими мазками, насиченими переливчастими поєднаннями фарб, передають яскраві барви паризької весни. Енергійні дрібні пуантилістські мазки в натюрморті «Фрітілярії в мідній вазі» утворюють рухливе колірне марево. Художника починає захоплювати яскрава барвистість і безпосередність зображення природи і людини в японській гравюрі. Це виявляється в живописній манері портрета паризького торговця

«Бульвар Кліши»

«Краєвид з Монмартра»

«Поле пшениці з жайворонком»

гравюрами «Батечко Тангі» і пейзажу «Поле пшениці з жайворонком».

У цей час у портретній творчості Ван Гога переважають автопортрети (їх більше 20). Вони відображають його мінливе внутрішнє життя і самопізнання. В «Автопортреті в сірому фетровому капелюсі», виконаному в темній гаммі, характерній для голландського періоду, «Автопортреті в краватці і сюртуку» та «Автопортреті в блакитній куртці з палітрою і мольбертом» художник зображає себе то елегантним парижанином, то пастором, то художником. Виразна міміка обличчя, тонке нюансування аксесуарів у поєднанні з варіаціями небагатьох яскравих контрастних кольорів створюють образ людини відкритої і вразливої душі.

Після двох років, проведених у Парижі, Ван Гог, не витримавши сильної емоційної напруги, у лютому 1888 року поїхав у Арль. У цьому південнофранцузькому місті він знайшов безліч сільських сюжетів, які так любив писати. Влітку 1888 року художник створив деякі зі своїх найбільш спокійних творів: «Листоноша Рулен», «Будинок в Арлі» і «Спальня художника в Арлі», а також кілька натюрмортів із соняшниками. Натхненний образами японської гравюри та яскравими

Ван Гог прожив усього 37 років, з яких лише останні сім з лишком були присвячені живопису. Проте його творча спадщина вражає. Це близько тисячі малюнків і майже стільки ж картин, створених у результаті вулканічних творчих вивержень, коли протягом довгих тижнів Ван Гог писав по одній-дві картини щодня.

«Автопортрет у блакитній куртці з палітрою і мольбертом»

«Автопортрет у сірому фетровому капелюсі»

роботами імпресіоністів, він написав картину, яка по праву вважається одним з кращих його творів: «Нічне кафе».

Ван Гог жив у цілковитій самоті, харчувався лише хлібом і кавою і... багато пив. У цих обставинах візит Поля Гогена в жовтні 1888 року, якого Ван Гог чекав з нетерпінням, закінчився трагічним конфліктом. Естетична філософія Гогена була неприйнятна для Ван Гога; їхні спори ставали все напруженішими і жорстокішими. 24 грудня Ван Гог, утративши здатність контролювати себе, накинувся на Гогена, а потім відрізав собі вухо.

У період між душевними кризами, що почастишали і зрештою привели Ван Гога в лікарню для психічнохворих, художник знаходить порятунок у живописі. У Сен Ремі, неподалік від Арля, він створив найвидатніші твори. У хвилини душевної тривоги були написані серії пейзажів з оливами і кипарисами з викривленими стовбурами дерев. Розвихрені контури землі в картині «Яр Пейруле» немов готові зруйнувати структуру полотна. Разом з цими роботами — повні просвітленого і спокійного світовідчуження полотна «Кущ» і «Доктор Рей». Одне з найтрагічніших за звучанням полотен «Прогулянка ув'язнених» за гравюрою

«Автопортрет з відрізаним вухом»

ВІНСЕНТ — ПЕРЕМОЖЕЦЬ!

30 березня 1852 року в голландському містечку Зюндерт дружина місцевого пастора Анна Корнелія Ван Гог народила дитину, яку назвали Вінсентом. Ім'я Вінсент означає «переможець». Батьки думали: «Наш син буде переможцем і прославить рід Ван Гогів!» Проте через півтора місяця дитина померла. По-дружжю невтішно сумувало. Але минули літо, осінь, холодна зима. І 30 березня, рівно через рік після народження першого сина, на світ з'явилася друга дитина. На згадку про померле немовля новонародженого теж назвали Вінсентом. Саме йому і було призначено прославити рід Ван Гогів.

«Прогулянка ув'язнених»

Доре передає відчуття безвихідності, що його відчуває художник. У травні 1890 року Ван Гог відчув себе краще, покинув притулок і, повернувшись на північ, поселився в Овер-сюр-Уаз в околицях Парижа у доктора Поля Гаше, який цікавився мистецтвом і психіатрією. Роботи, написані тут, свідчать про те, як емоційно глибоко передавав Ван Гог стани природи. Похмурі колірні поєднання, деформовані дерева та архітектурні об'єми в полотнах «Каплиця в Овері», «Ворони в пшеничному полі», «Хатини» народжують гнітючий настрій. Навпаки, у картині «Пейзаж в Овері після дощу» свіжо й лірично передано м'яке сонячне світло і прозоре повітря Іль-де-Франса, відчуття простору зораного поля.

У Овері художник написав свої останні роботи — два портрети доктора Гаше. Останні картини Ван Гога — краєвиди пшеничних

полів під розпеченим тривожним небом, у яких він намагався виразити «смуток і надзвичайну самотність».

У момент душевної кризи художник смертельно поранив себе з револьвера і за два дні помер. Сталося це 27 липня 1890 року.

ЛИСТИ БРАТІВ

Брати Ван Гог регулярно писали один одному, особливо Вінсент, який користувався поштою як щоденником. Його листи — надзвичайно багате джерело інформації про всі сторони життя і мистецтва художника. А от листів від «паризького періоду» Вінсента (1866–1888 рр.) ніколи не існувало, у той час брати жили разом і їм не було потреби писати. Отож і невідомо, що відбувалося з художником тоді.

«Ворони в пшеничному полі»

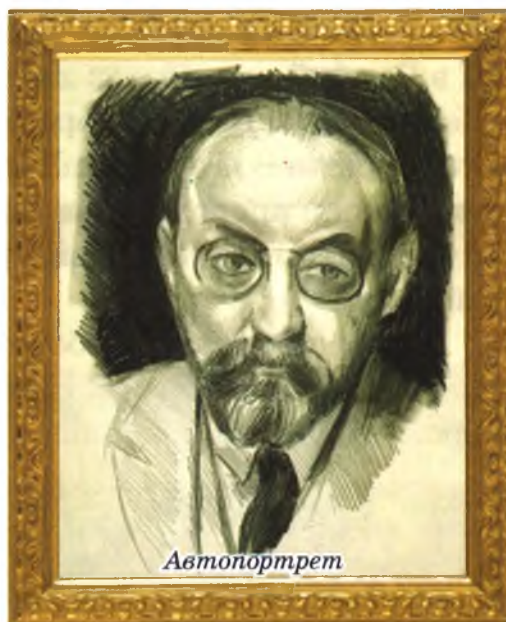
Анрі Матісс

Легендарний французький художник, з чийм ім'ям пов'язана ціла епоха в історії європейського живопису, Анрі Матісс народився 31 грудня 1869 року в Ле-Като, у Пікардії, на півночі Франції, у сім'ї Еміля Матісса й Анни Жерар. Дитячі роки майбутнього художника пройшли в Бюен-ан-Вермандуа, де його батько, торговець зерном, мав крамницю. Його мати захоплювалася розписом кераміки.

У 1882–1887 роках Анрі вчився в ліцеї, а потім вивчав юриспруденцію в Парижі у Школі юридичних наук.

У 1888 році Матісс повертається в невелике містечко Сен-Кантен і працює клерком у присяжного повіреного. Одночасно він у вільний час відвідує курси малюнка. Матісс уперше пробує свої сили в живописі, копіюючи кольорові листівки під час двомісячного перебування в лікарні.

У 1891 році Матісс залишає юриспруденцію, переїздить до Парижа і вступає до Академії Жюліана. Тут він вчиться в А. В. Бугро — метра салонного мистецтва. У 1893–1898 роках працює в майстерні Г. Моро в Школі красних мистецтв. Містик і символіст Моро прорікав художникові-початківцю велике майбуття, особливо цінуючи його новаторські прийоми в поєднаннях різних кольорів. Матісс копіює в Луврі твори Шардена, де

Автопортрет

1869-1954

Художник ніколи не малював на своїх картинах скель, чітких обрисів будинків, оброблених полів. Він не зображав об'єкти з ясною структурною і визначеністю.

Хема, Пуссена, Рейсдаля, цікавиться творчістю Гойї, Делакруа, Енгра, Коро і Дом'є.

У 1896 році Матісс виставляє чотири картини в Салоні Національного товариства красних мистецтв. Незабаром його обирають членом-кореспондентом цього товариства. Картину Матісса «Читальниця» держава купує для резиденції президента Франції в Рамбуйє.

За порадою К. Піссарро Анрі їде до Лондона, щоб познайомитися з творами В. Тернера. Художник у ці роки чимало роз'їжджає: багато часу проводить на Корсиці, у Тулузі та Генуї. Перебуваючи на Корсиці, Матісс відкриває для себе чарівність південного пейзажу.

Разом з великою роботою над картинами Матісс відвідує вечірні курси, де займається скульптурою. Це все вимагає часу і грошей. До того ж у родині поповнення: на межі двох століть

«Жінка в зеленому капелюсі»

Картини Анрі Матісса в 1907 році стали називатися «матісси». Їх охоче розкуповували колекціонери із США, Росії та Франції.

у художника народжуються два сини — Жан і П'єр. У 1901 році Матісс їде на відпочинок і лікування після бронхіту до Швейцарії, де продовжує багато працювати.

1901–1904 роки — період інтенсивних творчих пошуків, початок посиленних занять скульптурою. У червні 1904 року відбулася перша персональна виставка художника у А. Воллара. Влітку того ж року разом з художниками-неоімпресіоністами — П. Синьяком і Е. Кроссом — Матісс їде на південь Франції, у Сен-Тропез. Він починає працювати в техніці дивізіонізму, використовуючи роздільні точкові мазки.

На виставці 1905 року в «Осінньому салоні» Матісс виставляє кілька робіт, і серед них «Жінку в зеленому капелюсі». Ці твори і

картини його друзів викликали справжній фурор. Так з'явився новий напрям в авангардному мистецтві, що дістав назву фовізм (від французького «дикий»).

У 1907 році Матісс вирушає в подорож по Італії — відвідує Венецію, Падую, Флоренцію, Сієну. Наступного року в «Нотатках живописця» він формулює свої художні принципи, говорить про необхідність «емоцій за рахунок простих засобів».

Тоді ж художник їде до Алжира і знайомиться з мистецтвом Сходу, що виявилось дуже важливим для його творчості. Східне мистецтво справило великий вплив на нього. Звідси переважання кольору над формою, строкатість і візерунчастість, стилізація предметів у його роботах.

Матісс відкриває в Парижі власну художню школу і починає викладати в ній. Правда, через деякий час він відходить від педагогічної діяльності, щоб цілком присвятити себе творчості.

Одним з перших розпізнав і оцінив Матісса російський колекціонер С. І. Щукін. У 1908 році він замовляє художникові три декоративні панно для свого будинку в Москві. Третє панно — «Купання, або Медитація» — залишилося лише в начерках, а два інших — «Танець» і «Музика» — незабаром набули світової популярності. У них панують вогняні барви, а композиції, заповнені оголеними юнаками, що рухаються в стрімкому танці чи грають на старовинних музичних інструментах, символізують природні стихії — вогонь, землю, повітря.

Виставлені в паризькому Салоні перед відправленням їх до

«Музика»

«Танець»

На честь Матісса
названо кратер на
Меркурії.

Росії, композиції Матісса викликали скандал епатажною голизоною персонажів і несподіваним трактуванням образів. У зв'язку з установкою панно Матісс відвідав Москву.

На гроші, зароблені від продажу своїх полотен російським колекціонерам, Матісс придбав будинок із садом у паризькому передмісті Іссі-ле-Муліно.

У зимові місяці з 1911 по 1913 рік художник відвідує Танжер (Марокко). Під враженням поїздки Матісс створює марокканський триптих «Краєвид з вікна в Танжері», «Зора на терасі» і «Вхід у казба». Згодом, підводячи підсумок своїй марокканській подорожі, Матісс сказав: «Подорожі до Марокко допомогли мені зробити необхідний перехід і дозволили знову знайти тісніший зв'язок з природою, чого не можна було б досягти за допомогою живої, але все-таки дещо обмеженої теорії, якою став фовізм».

Після 1914 року Матісс продовжував іноді писати пейзажі, але відзначити в них можна, мабуть, лише одну нову рису, – стриманість колориту: «Дорога в Кламарі», «Монтальбан».

«Лідія Делекторська – одаліска»

Анрі Матісс рідко значав у назві картини час доби. Для нього це не було художнім завданням.

Після Першої світової війни Матісс переважно живе в Німці. У творчості художника відбувається новий поворот. Він усе більше віддає перевагу малюнку, де можна творити легко і швидко. Твори цього періоду відзначаються приглушеністю тонів, м'якістю письма. Під впливом живопису О. Ренуара він захоплюється зображенням натурниць у легкому вбранні, і з'являється цикл «Одаліски». У 1920 році Матісс працює над ескізами декорацій і костюмів для балету І. Стравінського «Соловей».

Ім'я Матісса стає всесвітньо відомим. Його виставки проходять у Москві, Нью-Йорку, Парижі, Кельні, Лондоні, Берліні, Копен-

гагені та інших містах. У липні 1925 року А. Матіссу присвоюють звання кавалера ордена Почесного легіону. У 1927 році він отримує американську премію Інституту Карнегі в Піттсбурзі за картину «Компотниця і квіти». У 1930 році Матісс їде на Таїті, де працює над двома варіантами декоративних панно для фонду Барнеса.

Матісс намагається підбити підсумок своїм відкриттям, поєднуючи декоративність, барвістість з точним малюнком (панно «Танець»). Він переносить у монументальний живопис прийоми графіки. Це дозволяє посилити враження руху. Він пориває з нальотом світськості, зніженості, створюючи монументальні полотна: «Рожева оголена жінка», «Сон», «Натюрморт з мушлею», «Натюрморт з устрицями» — одне з найдосконаліших його творінь. У картинах все більше з'являється асиметрії. Матісс відмовляється від екзотики Сходу. Переважають жіночі фігури у святкових сукнях, які позують художникові в кріслах, на тлі килимів, поряд з квітами у вазах і пальмами («Жовте плаття і шотландка», «Королівський тютюн», «Відпочинок танцівниці»).

Художник продовжує наполегливо працювати і в найважчий для нього час. З 1941 року він важко хворий, його дружину і доньку заарештувало гестапо за участь у русі Опору, і Матісс довгий час нічого не знає про їхню долю. Він турбується і за сина Жана, що допомагав борцям Опору.

Робота — найголовніше в житті майстра, думки про неї не покидають його. У листі до відомого письменника Луї Арагона від 1 вересня 1942 року художник пише: «Я думаю лишень про роботу...» 22 серпня 1943 року він знову пише тому ж адресатові: «У моєму віці

«Урок музики»

Одну з картин Матісса «Les coucous, tapis bleu et rose» у лютому 2009 року приватний колекціонер придбав за 32 мільйони євро. Натюрморт художник створив у 1911 році.

«Розмова»

ніколи не знаєш, чи не буде робота, яку робиш, останньою в житті — і треба було зробити її якнайкраще; вже не можна відкласти здійснення своєї думки на наступний раз...»

У сорокові роки художник багато працював над портретами, які завжди вважав своїм покликанням. У процесі створення ескізів Матісс почав використовувати тех-

ніку вирізок з кольорового паперу («декупаж»), у якому зроблено серію «Джаз».

У 1947 році художник удостоюється вищого ступеня ордена Почесного легіону. У 1950 році він знову отримує премію із живопису на XXV Венеціанському біенале (виставка, що проводиться один раз на два роки). У 1952 році на батьківщині художника відкривається Музей Матісса. У 1948–1953 роках на замовлення домініканського ордену він працює над спорудженням і декорацією «Капели чоток» у Вансі. Ця остання робота Матісса, якій він надавав великого значення, своєрідний синтез багатьох попередніх його шукань.

Незважаючи на тяжку хворобу, майже всі його твори останніх років світлі, оптимістичні і життєрадісні за настроєм. За свідченням його секретаря, Матісс іноді малював навіть уночі, у хвилини важкого безсоння. Навіть після інфаркту, за день до смерті, художник попросив олівця і зробив три портретні начерки.

Помер Анрі Матісс 3 листопада 1954 року в Ніцці і там же похований.

«ЧОВЕН»... ДОГОРИ НОГАМИ!

У Нью-йоркському Музеї сучасного мистецтва в 1961 році була виставлена картина Анрі Матісса «Човен». Тільки через 40 днів хтось звернув увагу на те, що картина висить догори ногами.

Могила художника

Пабло Пікассо

Найвизначніший художник ХХ століття Пабло Пікассо народився 25 жовтня 1881 року в Малазі, портовому місті на півдні Іспанії. У родині було четверо дітей, Пабло був старшим. Він був єдиним сином у батьків, і не дивно, що вони поклали на свого нащадка великі надії. У віці восьми років маленький Пікассо вперше взяв у руки олівець. Основи теорії образотворчого мистецтва майбутній художник пізнав від батька, Хосе Руїса, який сам був художником і професором мистецтв. Талант, експресія і цілеспрямованість хлопчика обіцяли йому шлях успіху. Перша виставка його робіт пройшла, коли юному Пікассо було лише 13 років.

У 1895 році родина переїхала до Барселони, де Хосе став працювати в художній школі Ла Лонха. Пікассо почав учитися саме там, а в 1897 році продовжив освіту в мадридській Академії красних мистецтв. Незабаром він зрозумів, що Академія нічого йому не дасть, і повернувся до Барселони, де організував власну студію. Йому сповнилося тоді всього 16 років.

Його ранні картини найчастіше наповнені смутком. Спочатку він підписувався на них «П. Руїс», проте пізніше доповнив цей підпис дівочим прізвищем матері,

Автопортрет

1881-1973

ІМ'Я ДЛЯ ГЕНІЯ

При хрещенні Пікассо отримав довжелезне ім'я — воно складалося з 22 слів: Пабло Дієго Хосе Франсіско де Паула Хуан Непомусено Марія де лос Ремедіос Сіпріано де ла Сантісіма Тринідад Мартір Патрісіо Руїс і Пікассо.

«Любителька абсенту», 1901 р.

«Побачення», 1902 р.

«Старий жабрак з хлопчиком»

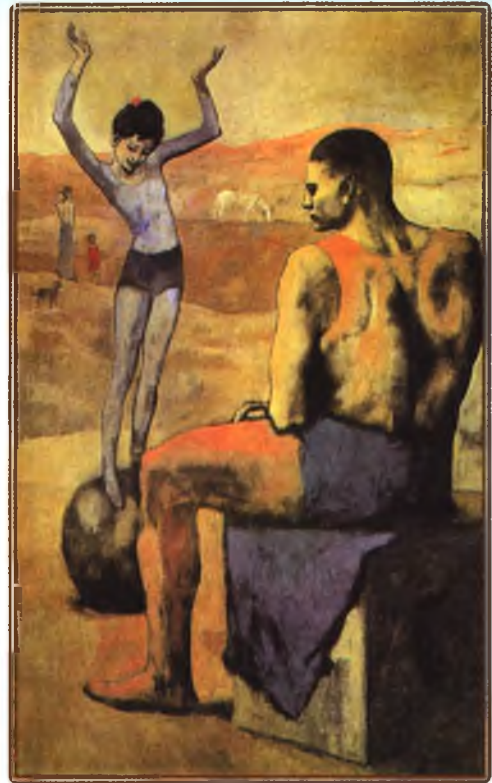
перетворившись на «П. Руїс Пікассо». У двадцятирічному віці він узяв собі псевдонім, під яким його і знатиме весь світ.

Подібно до всіх амбітних художників того часу, Пікассо мріяв потрапити до Парижа. Його мрія збулася в 1900 році. У 1904 році він остаточно влаштувався в Парижі. 1900–1904 роки називаються «блакитним періодом» у творчості Пікассо, оскільки більшість створених ним у ці роки картин написано в холодних блакитних тонах. «Блакитний період» змінився короткочасним «рожевим», коли художник віддавав перевагу теплішій гаммі (в основному відтінкам рожевого). У 1904 році Пікассо придбав студію в старому будинку, розташованому в районі Бато-Лавуа. Протягом наступних п'яти років він жив у цій студії. Саме тут молодий художник познайомився з натурницею Фернандою Олів'є, що стала його коханкою. Він не раз зображав Фернанду на своїх картинах. Пізніше Фернанда згадувала, що Пікассо у той час був «маленьким, смуглявим, худим, жорстоким, неспокойним, з темними, глибокими очима, пронизливим поглядом... незграбним у рухах, з жіночими руками, недоглянутим. Густе пасмо волосся, чорного і блискучого, спадало на його високий опуклий лоб».

У Парижі Пікассо швидко увійшов до кола авангардистів і до кінця життя зберіг дружбу з багатьма поетами. Серед них

можна назвати Гійома Апполінера, який одним з перших гідно оцінив роботи Пікассо, Макса Жакоба і Андре Сальмона, який залишив яскраві, хоча й не завжди правдиві спогади про тодішнє богемне життя в Бато-Лавуа. Особливо зблизився Пікассо з Максом Жакобом. Узимку 1902–1903 років, коли Пікассо буквально бідував, Жакоб запропонував художникові розділити з ним свою кімнату. Ліжко було одне, і друзі поділили його за часами доби: Жакоб спав уночі, а Пікассо вдень, і це влаштовувало обох, бо Пабло мав за краще працювати ночами. Серед друзів Пікассо слід відзначити ще письменника і кінорежисера Жана Кокто і композиторів Еріка Саті та Ігоря Стравінського. До похилого віку збереглася близькість між художником і його другом дитинства Жауме Сабартесом, який з перервами виконував обов'язки його секретаря.

Пікассо і Фернанда жили в Бато-Лавуа цілком богемним життям. Разом з тим Пікассо не переставав працювати і незабаром добився успіху. До 1907 року він став відомий серед колекціонерів і торговців живописом, які зацікавилися юним яскравим талантом. При цьому Пікассо жодного разу не виставляв своїх робіт на звичайних публічних виставках, і це було ще одним виявом його дивовижного індивідуалізму.

«Дівчинка на кулі». Полотно, олія.
1905 р.

У Пікассо був своєрідний погляд на творчість і роботу, який він виклав у багатьох своїх висловах:

- «Дія — ось основа успіху».
- «На завтра варто відкласти лише те, що можна було б кинути незавершеним і померти без жалю».
- «Я прагну робити те, чого не вмію, щоб навчитися цього».
- «Напхнення існує, але непогано, якщо воно застає вас за роботою».
- «Ми всі повинні працювати, аби зробити цей світ гідним того, щоб наші чудові діти жили в ньому».

«Гертруда Стайн». Полотно,
олія. 1906 р.

«Портрет Ольги
в кріслі», 1917 р.

«Портрет Данієля-Анрі
Канвейлера», 1910 р.

Серед людей, що підтримували Пікассо, була американська письменниця Гертруда Стайн (її портрет художник написав у 1906 році) і торговець картинами, німець за походженням, Данієль-Анрі Канвейлер.

Саме Канвейлер у 1907 році познайомив Пікассо з талановитим молодим художником Жоржем Браком. Протягом кількох років обидва художники тісно співпрацювали. У результаті з'явився новий напрям у живописі — кубізм. Кубізм заперечував традиційне уявлення про те, що зображений на картині предмет або людина мають розглядатися тільки під одним певним ракурсом. Плідна співпраця Брака й Пікассо тривала аж до 1914 року, коли почалася світова війна і Брака призвали до армії.

У 1917 році художник відвідав Рим, де працював над декораціями і костюмами до балету «Парад» у постановці російського балетмейстера Сергія Дягілєва. Тут Пікассо закохався в Ольгу Хохлову — одну з танцівниць російської трупи. Вони одружилися в 1918 році. Саме тоді Пікассо назавжди розпрощався з богемним життям. З молодою дружиною він переїхав до розкішної квартири. Кошти дозволяли це зробити — на той час Пікассо став успішним і визнаним художником.

Роботи Пікассо зіб-
ли на різних аукціонах
понад 1,2 мільярда
доларів.

У 1921 році у Пабло і Ольги на-
родився син Поль, проте їхній шлюб
щасливим не назвеш. По суті, він

скінчився в січні 1927 року, коли Пікассо захопився 17-річною Марі-Терез Вальтер. Самому метру було тоді 45. У 1935 році у Марі-Терез народилася дівчинка, яку назвали Майєю.

Становище було дразливим, адже шлюб Пікассо з Ольгою, за іспанськими законами, не міг бути розірваний. Ольга і Пабло формально залишалися чоловіком і дружиною аж до смерті Ольги, що настала в 1955 році. Але не склалися стосунки Пікассо і з Марі-Терез. Вони припинилися вже в 1937 році, коли її місце в серці художника зайняла фотограф Дора Маар. Марі-Терез переслідувала Пікассо до кінця життя, наклавши на себе руки незабаром після його смерті.

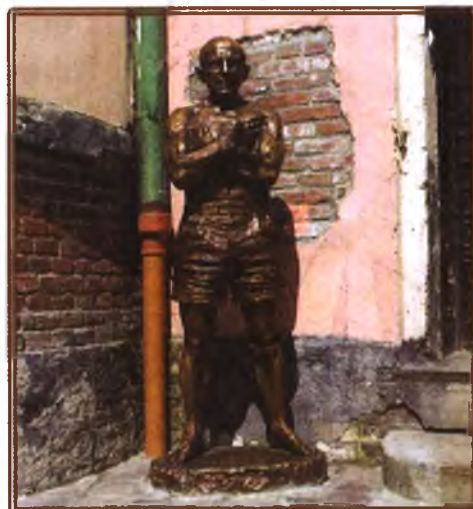
Попри те, що Пікассо багато років прожив у Франції, нитки, що пов'язували його з батьківщиною, ніколи не обривалися, і на полотнах художника не раз виникали іспанські теми. У січні 1937 року іспанський уряд замовив Пікассо полотно для оформлення національного павільйону на Всесвітній виставці в Парижі. Громадянська війна в Іспанії і бомбардування мирних міст

«Герніка»

«Оголена, зелене листя і бюст», 1933 р.

Пам'ятник П. Пікассо у Львові

ВІД ПЕРШОЇ КАРТИНИ — ДО ШЕДЕВРУ

Першу картину художник Пабло Пікассо намалював, коли йому було дев'ять років. Це був вершник, на коні, який брав участь у кориді. А вже в 15 років Пікассо створив свій перший шедевр — картину із зображенням своїх рідних біля олтаря.

«Портрет Франсуази Жило», 1946 р.

«Портрет Жаклін Рок»

надихнули художника на створення знаменитого шедевра — «Герніки».

Під час німецької окупації Пікассо залишався в Парижі. У 1943 році він розлучився з Дорою, у його житті з'явилася нова муза — 21-річна Франсуаза Жило. З нею він прожив 10 років. У них народилися діти: син Клод і донька Палома. Починаючи з 1946 року художник віддає перевагу півдню Франції. З 1948 по 1955 роки його життя пов'язане з Валлорісом, містечком, де з часів Римської імперії мешкали знамениті гончарі. Знайомство з роботами місцевих майстрів розбудило у Пікассо інтерес до кераміки. Він серйозно взявся до нової для себе справи і продовжував займатися керамікою майже до кінця життя.

Франсуаза Жило залишила Пікассо в 1953 році, забравши з собою Клода і Палому. Її місце швидко зайняла Жаклін Рок.

У 1961 році Жаклін і Пікассо одружилися. Того ж року художник оселився на віллі Нотр-Дам-де-Ві. Це був великий старовинний будинок, розташований серед дерев на мальовничому схилі пагорба неподалік від Канн, на французькій Рів'єрі.

Навіть коли йому було за вісімдесят, Пікассо продовжував енергійно працювати.

Пікассо став героєм численних книг, статей, виставок і фільмів ще за життя. При цьому сам художник в останні свої роки украй рідко з'являвся на людях, віддаючи перевагу тихому усамітненому життю в товаристві Жаклін. Він помер 8 квітня 1973 року у віці 91 року і був похований у старовинному замку Вовенарґ, де жив і працював у 1958–1961 роках.

Розповідають, що на початку свого життя в Парижі Пікассо був такий бідний, що іноді змушений був розпалювати своїми картинами замість дров.

Сальвадор Далі

Славетний іспанський живописець, один з найвідоміших представників сюрреалізму Сальвадор Далі народився 11 травня 1904 року в місті Фігерас у родині заможного нотаріуса. Його дитинство пройшло в Каталонії, на північному сході Іспанії. Ще в ранньому дитинстві, судячи з поведінки і пристрастей маленького Сальвадора, можна було відзначити його нестримну енергію та ексцентричність характеру. Часті вередування та істерики викликали у батька Далі гнів, але мати, навпаки, всіляко намагалася догодити улюбленому синові. Вона прощала йому навіть найогидніші витівки. Як наслідок, батько став для сина втіленням зла, а мати — символом добра.

Талант Сальвадора до живопису виявився у досить юному віці. У чотири роки він, з дивними для такої маленької дитини стараннями, намагався малювати. Першу свою картину Сальвадор Далі намалював, коли йому було шість років. Це був невеликий імпресіоністський пейзаж, написаний на дерев'яній дошці олійними фарбами. Далі цілими днями просиджував у маленькій, спеціально виділеній йому кімнаті, малюючи картини. У містечку Фігерасі Далі брав уроки малюнка у професора Жоана Нуньеса. Серед улюблених

1904-1989

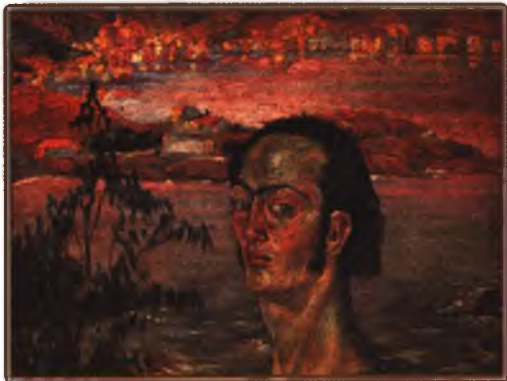

«Анжелюс Жан Мілле».
Музей Дорсе, Париж, 1857-1859 рр.

картин молодого Далі була композиція французького художника Мілле «Анжелюс» — вечірня молитва про померлих.

Під досвідченим керівництвом професора талант юного Сальвадора набув своїх реальних форм. Уже в 14 років годі було й сумніватися в здатності Далі до малювання. Коли Далі сповнилося 15 років, його вигнали з чернечої школи за погану поведінку. Але він зміг успішно скласти всі іспити і вступити до інституту (так в Іспанії називали школу, яка надає закінчену середню освіту). Інститут у 1921 році йому вдалося закінчити з блискучими оцінками. Далі вступив до Мадридської Художньої академії.

У шістнадцять років Далі почав викладати свої думки на папері. З цього часу живопис і література стали рівноцінними частинами його творчого життя. В саморобному виданні «Студіум» він публікує нариси про Веласкеса, Гойю, Ель Греко, Мікеланджело і Леонардо да Вінчі. Бере участь у студентських виступах, за що на добу потрапляє до в'язниці.

«Автопортрет з рафаєлевською шиєю», 1920–1921 рр.

ЙОГО ПРИМХИ

Коли Далі приїхав до Нью-Йорка в 1934 році, як аксесуар він ніс у руках батон хліба завдовжки 2 метри, а коли відвідував виставку сюрреалістичної творчості в Лондоні, він одягнувся в костюм водолаза.

На початку 20-х років Далі захоплювався роботами футуристів, але все-таки був сповнений рішучості створити власний стиль у живописі. У цей час у нього з'явилися нові друзі і знайомі. Серед них були такі видатні і талановиті люди, як поет Федеріко Гарсія Лорка і Луїс Бюнюель. Екстравагантний вигляд художника дивував і шокував пересічних мадридців. Це кидало самого юнака в невимовний захват.

У 1921 році помирає мати Далі.

У 1923 році за порушення дисципліни він був на рік відсторонений від занять в академії. У цей період інтерес Далі був прикутий до творів великого генія кубізму Пабло Пікассо. У картинах Далі того часу можна помітити вплив кубізму

(«Молода дівчина»). У 1925 році проходить перша персональна виставка його робіт у галереї Далмау. На цій виставці було 27 картин і п'ять малюнків великого генія-початківця.

Школа живопису, у якій він навчався, поступово розчарувала його і в 1926 році Далі покинув академію. Цього ж року він виїхав до Парижа, намагаючись знайти там для себе щось до душі. Вступивши до групи, яка об'єдналася навколо Андре Бретона, Сальвадор Далі почав створювати свої перші сюрреалістичні роботи («Кров солодша від меду»; «Світлі радощі»). На початку 1929 року відбулася прем'єра фільму «Андалузський пес» за сценарієм С. Далі і Л. Бунюеля. Сценарій було створено лише за шість днів! Після скандальної прем'єри цього фільму автори запланували ще один фільм під назвою «Золоте століття».

У 1929 році Далі закохався в жінку — Олену Дьякову, або Галу. Вона була дружиною письменника Поля Елюара, але стосунки її з чоловіком на той час уже були прохолодними. Саме ця жінка на все життя стала музою Далі.

У 1930 році картини Сальвадора Далі почали приносити йому популярність («Час, що розплився»; «Постійність пам'яті»). Незмінними темами його творів були руйнування, тлінність, смерть та світ сексуальних переживань

«Портрет Гала з двома реберцями ягняти, балансують на її плечі», 1933 р.

«Моя дружина, оголена, дивиться на своє тіло...»

З ДРУГОМ... МУРАХОЇДОМ

У Сальвадора Далі, як у людини оригінальної, і домашній улюбленець був незвичайним. Далі був дуже прив'язаний до свого екзотичного друга — гігантського мурахоїда, вигулював його вуличками Парижа та навіть брав із собою на світські вечірки.

«Постійність часу»

«Метаморфози Нарциса»

людини. У січні 1931 року в Лондоні відбулася прем'єра другого фільму Далі — «Золоте століття».

Після приходу до влади в Італії Франко у 1936 році Далі свариться із сюрреалістами, які займають ліві позиції, і його виключають з групи. Далі порвав із сюрреалістами після того, як ті звинуватили його в контрреволюційній діяльності. У відповідь Далі не без підстав заявляє: «Сюрреалізм — це я».

Між 1936 і 1937 роками Сальвадор Далі пише одну з найвідоміших картин «Метаморфози Нарциса». Одночасно виходить його літературна праця під назвою «Метаморфози Нарциса. Параноїдна тема».

У 1937 році Далі відвідує Італію з метою ознайомлення з живописом епохи Відродження. Далі у захваті від творів Відродження. У його власних роботах починає домінувати правильність людських пропорцій та інші риси академізму. Незважаючи на відхід від сюрреалізму, його картини, як і раніше, наповнені сюрреалістичними фантазіями. Пізніше Далі (у кращих традиціях своєї зарозумілості і епатажності) приписує собі порятунок мистецтва від модерністської деградації, з чим пов'язує своє власне ім'я («Salvador» у перекладі з іспанської означає «Спаситель»).

Після окупації Франції німцями в 1940 році Далі їде у США

(Каліфорнію), де відкриває нову майстерню. В американський період Далі почав малювати цикл картин на релігійну тематику. «Спокуса Святого Антонія», «Мадонна порту Л'ьгат», «Відкриття Америки Христофором Колумбом» та інші полотна створили йому славу «католицького живописця». Сам він говорив, що в

КОРОБКУ

ЛЬОДЯНИКІВ — ЩОДНЯ!

Сальвадор Далі дуже любив солодощі і в обмін на логотип компанії «Чупа-Чупс» вимагав не грошей, а коробку льодяників кожного дня.

католицькій релігії його полонила «рідкісна досконалість задуму».

У 1942 році Сальвадор Далі випускає белетризовану автобіографію «Таємне життя Сальвадора Далі, написане ним самим». Коли ця книга була видана, вона відразу викликала критику з боку преси і прихильників пуританського товариства. Його літературні спроби, як і художні твори, як правило, виявляються комерційно успішними.

Він співпрацює з Волтом Діснеєм. Той пропонує Далі випробувати свій талант у кіно. Але запропонований Сальвадором проект сюрреалістичного мультфільму був визнаний комерційно недоцільним, і роботу над ним було припинено. Далі працює з режисером А. Хічкоком і малює декорації для сцени сну з фільму «Заворожений».

З часом ностальгія за батьківщиною бере своє і в 1948 році він повертається до Іспанії. Тут він звертається у своїх творах до релігійно-фантастичної тематики. У 1953 році проходить велика ретроспективна виставка Сальвадора Далі в Римі. На ній представлені 24 картини, 27 малюнків і 102 акварелі. На той час уже ніхто не міг сумніватися в геніальності великого художника. Його картини купувалися за величезні гроші шанувальниками та любителями розкоші. Величезні полотна, написані Далі в

«Спокуса Святого Антонія»

ВИНАХОДИ ДАЛІ

Сальвадор Далі був не лише геніальним художником, а й винахідником. Багато його винаходів втілені, хоча, на перший погляд, задум здавався абсолютно божевільним. Ось деякі з винаходів: спектральні окуляри-калейдоскоп, що змінюють реальне зображення. Це Далі придумав їх для автотуристів у разі, якщо пейзаж наводить нудьгу. Туфлі на ресорах, щоб насолоджуватися ходінням. Грим, що приховує тіні. Далі дійсно з ним експериментував, ретельно вивчаючи склад, яким користуються японські гейші. Фотомаски для репортерів. Пластикове крісло, що застигає у формі, відповідно до фігури людини, котра на нього сідає. Накладні нігті з маленьким дзеркальцем у кожному з них. Прозорий манекен, усередину якого наливають воду і запускають рибку.

60-х роках, оцінювалися у величезні суми. У багатьох мільйонерів вважалося шиком мати в колекції картини Сальвадора Далі.

У 1973 році у Фігуерасі було відкрито «Музей Далі». Цей незрівнянний сюрреалістичний витвір і нині викликає захват відвідувачів. Музей є ретроспективою життя великого художника.

На початку 80-х років у Далі почалися проблеми із здоров'ям. У 1982 році померла Гала. Хоча їхні стосунки не можна було назвати близькими, Далі сприйняв її смерть як жахливий удар. Через сильне бажання бути поруч з її духом, Далі переїхав у замок Пубол, майже припинивши з'являтися на людях.

Серед нагород, які посипалися на Далі в цей час, було членство в Академії красних мистецтв Франції. Іспанія удостоїла його найвищої честі, нагородивши Великим хрестом Ізабелли-католички, який йому вручив король Хуан Карлос. Незважаючи на все це, Далі був нещасний і почував себе погано. Він багато працював.

У листопаді 1988 року Далі поклали до клініки з діагнозом «серцева недостатність». Серце Сальвадора Далі зупинилося 23 січня 1989 року. Йому було 84 роки. Його тіло забальзамували, на його прохання, і протягом тижня він лежав у музеї в Фігуерасі. Тисячі людей приїхали, щоб попрощатися з великим генієм. Сальвадора Далі поховали в центрі музею його імені під плитою, що немає жодних позначок.

Зала «Мей Вест»

Музей Сальвадора Далі у Фігерасі

Біла музею

Зала «Палац вітру»

Зміст

Леонардо да Вінчі.....	3
Рафаель	9
Мікеланджело Караваджо	15
Рембрандт.....	21
Клод Моне	27
Огюст Ренуар.....	33
Вінсент Ван Гог.....	39
Анрі Матіс	45
Пабло Пікассо.....	51
Сальвадор Далі.....	57

*Серія «Я пізнаю світ»
Науково-популярне видання*

**З ПЛЕЯДИ СЛАВЕТНИХ
ЖИВОПИС**

**Ілюстрована енциклопедія для дітей
старшого шкільного віку**

**Упорядник В. М. Верховень
Відповідальна за випуск Н. А. Горборукова
Комп'ютерний макет Ю. С. Павлової**

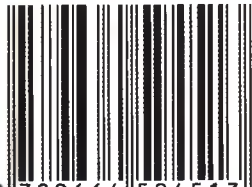
Підписано до друку 20.04.2013.
Формат 60x84/8. Папір офсетний. Друк офсетний.
Гарнітура шкільна. Обл.-вид. арк. 2,5. Ум. друк. арк. 7,4
Тираж 1000 прим.

Свідоцтво серія ДК №2602 Державного реєстру видавництв, виготовників
та розповсюджувачів видавничої продукції від 05.09.2006 р.

Видавництво ТОВ «Septima»
61023 м. Харків, вул. Пушкінська, 104-Д
Надруковано у друкарні ТОВ «Septima»
61023 м. Харків, вул. Пушкінська, 104-Д

ISBN 978-966-459-451-3

9 789664 594513